

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ МОРЯ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ

«ДОПУЩЕНИЙ ДО ЗАХИСТУ»

завідувач кафедру

професор НУК, д.е.н. Рогов Г.К.

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

«___» _____ грудня 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: **«ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ
КОМПАНІЙ»**

Виконав: студент групи 6441м

_____ **Байрамов М.К.**

(підпис)

Керівник роботи:

_____ **Доцент кафедри фінансів, к.е.н.**

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

_____ **Зінченко А.І.**

(підпис)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ
АДМІРАЛА МАКАРОВА**

Факультет економіки моря

Кафедра _____ фінансів _____
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Гарант освітньої програми
 _____
 проф., д.е.н. Рогов Г.К.
 « 27 » квітня 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

Студенту _____ Байрамов Малікша Какаджан огли _____
 (прізвище, ім'я по батькові)

1. Тема роботи:

_____ **«ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ»** _____

Керівник роботи _____ доцент, к.е.н. Зінченко Андрій Ігорович _____
 (науковий ступень, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові)

Затверджені наказом ректора № 1041уч. від « 27 » жовтня 2020 року

2. Термін подачі роботи _____ 08.12.2020р. _____

3. Вихідні дані по роботі:

нормативно-законодавча база;
фінансова звітність ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» за 2016-2019 рр.;
інформація з сайтів Національної комісії, що здійснює регулювання ринків
фінансових послуг, Міністерства фінансів України, НБУ

4. Перелік питань, що належать до розробки:

розкрити існуючі підходи до визначення сутності поняття фінансової стійкості
страхової компанії;
визначити фактори, що забезпечують фінансову стійкість страхової компанії;
розкрити методи оцінки фінансової стійкості страхової компанії;
проаналізувати фінансову стійкість ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» за
2016-2019 роки;
розробити рекомендації щодо вдосконалення оцінки фінансової стійкості
страхових компаній України

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

- мета, предмет, об'єкт дослідження;
- методика оцінки фінансової стійкості страхової компанії;
- динаміка активів, структура пасивів ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 рр.
- показники ліквідності ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках;
- оцінка платоспроможності ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 рр.
- основні показники фінансової стійкості СК «Провідна» в 2016-2019 роках;
- система показників аналізу діяльності СК з ризикового страхування (ТПР);
- оцінка фінансової надійності СК «Провідна» за тестами раннього попередження в 2016-2019 рр.;
- інтегральний показник оцінки фінансової стійкості страхової компанії;
- значення інтегрального показника оцінки фінансової стійкості ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 рр.;
- напрями підвищення фінансової стійкості страхової компанії.

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назви етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Систематизація інформації та складання розгорнутого змісту роботи, затвердження його науковим керівником	17.04.2020	
2	Розробка теоретичного розділу	29.05.2020	
3	Розробка аналітичного розділу	25.09.2020	
4	Розробка проектного розділу	20.11.2020	
5	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	01.12.2020	
6	Розробка автореферату, презентації кваліфікаційної роботи та доповіді	08.12.2020	
7	Подання кваліфікаційної роботи на попередній захист	08.12.2020	
8	Подання на кафедру фінансів тексту остаточного варіанту роботи, підписаного її керівником, разом з заявою щодо самостійності виконання роботи та ідентичності друкованої та електронної версії роботи	10.12.2020	
9	Подання кваліфікаційної роботи рецензенту	18.12.2020	
10	Подання на кафедру фінансів електронних версії наступних документів у форматі pdf: кваліфікаційної роботи; файлу-опису кваліфікаційної роботи (згідно Додатку до наказу ректора НУК від 19.05.2020 р. за №287-уч); презентації доповіді	18.12.2020	
11	Подання на кафедру фінансів письмового відгуку та рецензії на кваліфікаційну роботу	21.12.2020	

Студент _____ / Байрамов М.К. /
(підпис) (ПІБ)

Керівник _____ / Зінченко А.І. /
(підпис) (ПІБ)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	8
1.1. Сутність поняття «фінансова стійкість страхової компанії».....	8
1.2. Основні фактори забезпечення фінансової стійкості страхової компанії.....	12
1.3. Методи оцінки фінансової стійкості страхової компанії.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ (НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ПРОВІДНА».....	28
2.1. Методика оцінки фінансової стійкості	28
2.2. Загальна характеристика СК «Провідна», аналіз динаміки і структури її балансу	30
2.3. Аналіз ліквідності та платоспроможності страхової компанії.....	36
2.4. Аналіз показників фінансової стійкості.....	42
2.5. Оцінка фінансової надійності за тестами раннього попередження	45
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	52
3.1. Розробка моделі інтегрального показника фінансової стійкості страхової компанії.....	52
3.2. Рекомендації щодо забезпечення фінансової стійкості страхових компаній України	59
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Страхові компанії відіграють важливу роль в економічному розвитку будь-якої країни, оскільки здійснюють захист населення, підприємств, організацій від можливих збитків у разі настання страхових подій. Саме тому споживачі страхових послуг повинні мати впевненість у надійності, платоспроможності і фінансовій стійкості страхових компаній. У зв'язку з цим важливим є розгляд теоретичних і практичних питань оцінки та забезпечення фінансової стійкості страхової компанії як однієї з основних умов її діяльності. Це і обумовлює актуальність дослідження основ оцінки фінансової стійкості страхових компаній.

Теоретичним та прикладним аспектам оцінки фінансового стану страхових компаній, їх фінансової стійкості присвячено значну кількість публікацій зарубіжних і українських авторів: М. М. Александрової [1], Д. Д. Базилевича [2], А. О. Бойка [3], В. Д. Бігдаша [4], Н. М. Внукової [5], О. Д. Вовчак [6], О. О. Гаманкової [7], О. А. Гвозденка [8], О. В. Козьменко [9], Г. В. Кравчук [10], М. В. Мниха [11], Нечипорук [12], Л. А. Орланюк-Малицької [13], Ю. О. Сплетухова [14], Н. В. Ткаченко [15], Худякова А. И. [16], В. В. Шахова [17], А. К. Шихова [18], Л. В. Шірінян [19], Я. П. Шумелди [20] та ін.

Не зважаючи на значну кількість публікації з проблем оцінки і забезпечення фінансової стійкості страхових компаній, на сьогодні питання оцінки фінансової стійкості страхових компаній всіма учасниками фінансового ринку на основі їхньої фінансової звітності є актуальними, а тому виникає потреба в їхньому подальшому розгляді.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є дослідження теоретичних і практичних основ оцінки фінансової стійкості страхових компаній, а також розробка напрямків їх вдосконалення.

Для досягнення мети в роботі передбачається вирішити наступні завдання:

- розкрити існуючі підходи до визначення сутності поняття фінансової стійкості страхової компанії;
- визначити фактори, що забезпечують фінансову стійкість страхової компанії;
- дослідити існуючі методи оцінки фінансової стійкості страхової компанії;
- проаналізувати фінансову стійкість, платоспроможність та надійність ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» за 2016-2019 роки;
- розробити напрями вдосконалення оцінки фінансової стійкості страхових компаній.

Об'єктом дослідження є процес оцінки фінансової стійкості страхових компаній.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання оцінювання фінансової стійкості страхових компаній.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція) – для визначення сутності фінансової стійкості страхової компанії, основних методів її оцінки. Методи фінансового аналізу надали змогу обробити різноманітну статистичну інформацію для оцінки фінансової стійкості страхових компаній України. Презентація результатів дослідження виконана завдяки табличному та графічному методам.

Інформаційну базу дослідження становлять закони України та нормативно-правові акти Нацкомфінпослуг, матеріали офіційних Інтернет-сайтів, результати наукових досліджень провідних вчених з питань оцінки фінансової стійкості страхових компаній, фінансова звітність страхових компаній України.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження, полягає у наступному:

удосконалено:

- визначення фінансової стійкості страхової компанії, внаслідок чого її визначено як динамічну характеристику стану та якості фінансових ресурсів страхової компанії, яка передбачає стабільний розвиток страхової компанії та її здатність залишатися платоспроможною та в повному обсязі і своєчасно виконувати всі свої зобов'язання, а також здатність швидко повернутися до рівноважного стану, який був порушений дією несприятливих факторів;

- сформовано методику оцінки фінансової стійкості страхової компанії, яка дозволяє проаналізувати основні фінансові показники діяльності страхової компанії;

отримало подальший розвиток:

- інтегральний показник для оцінки фінансової стійкості страхової компанії, який може бути використаний для порівняння рівня фінансової стійкості як однієї страхової компанії за декілька періодів, так і для порівняння рівня фінансової стійкості різних страхових компаній.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у кваліфікаційній роботі висновки та пропозиції щодо вдосконалення методики оцінки рівня фінансової стійкості мають важливе практичне значення і можуть бути використані для оцінки фінансової стійкості страхової компанії.

Особистий внесок здобувача. Магістерська робота є самостійно виконаним дослідженням, у якому викладено та обґрунтовано підхід до оцінки фінансової стійкості страхових компаній.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методичні положення, які є результатом дослідження, доповідались та обговорювались на Всеукраїнській науковій конференції «Економічні читання: перспективи морської економічної діяльності в контексті Індустрії 4.0», присвячені пам'яті першого декана Інженерно-економічного факультету НУК професора В.Ч. Лі (Національний університет кораблебудування імені адмірала С.О. Макарова, м. Миколаїв, 2020).

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерська робота викладена на 81 сторінках комп'ютерного тексту і складається зі вступу, трьох розділів,

висновків, списку використаних джерел (з 60 найменувань). Робота містить 6 рисунків та 17 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

1.1. Сутність поняття «фінансова стійкість страхової компанії»

Для розкриття сутності поняття «фінансова стійкість страхової компанії» (ФССК) доцільно врахувати особливості страхової діяльності, щоб надати визначення ФССК з точки зору специфічних особливостей тільки для цього виду діяльності.

Згідно Закону України «Про страхування» страхування - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [21]. Виходячи з цього визначення, страхова діяльність передбачає повернення коштів страхувальникам у вигляді страхових виплат. Крім того, вона має ймовірнісний характер, що обумовлює невизначеність часу та обсягів погашення страхових зобов'язань.

Тому для страхових компаній має бути розроблена така системи забезпечення фінансової стійкості і надійності, яка б дозволяла страховику погашати свої страхові зобов'язання за будь-яких умов.

Для обґрунтування поняття фінансової стійкості страхової компанії треба визначити значення поняття «стійкість». Стійкість в широкому розумінні позначає спроможність об'єкта, системи виконувати свої функції, незважаючи на вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. Поняття стійкості є близьким за значенням до понять: стабільність, постійність, надійність. Тому

в науковій економічній літературі зустрічаються різні терміни при оцінці фінансового стану страхової компанії такі, як фінансова стабільність, фінансова надійність, фінансова стійкість.

Аналіз економічної літератури показав, що існують різні підходи науковців щодо визначення сутності поняття ФССК, які надані в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття ФССК науковцями

Автор, джерело	Визначення поняття
1	2
М.М. Александрова [1]	Перевага доходів над витратами в межах розрахунків за страховим фондом, яка забезпечується платоспроможністю страховика
В. Д. Базилевич [2]	Здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови дії несприятливих чинників, а також змін в економічній кон'юнктурі; майновий і фінансовий стан, за якого величина й структура власних і прирівняних до них коштів, ліквідних активів є наслідком ступеня досконалості організації страхування, розвитку його нових видів, а також масовості проведення ефективних страхових операцій, режиму економії, забезпечуючи в будь-який момент часу певний рівень платоспроможності
А. О. Бойко [3]	Комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), спрямованих на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, у результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії, незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки
О. А. Гвозденко [8]	Постійне балансування або перевищення доходів над витратами по страховому грошовому фонду, що формується зі сплачених страхувальниками страхових внесків (премій)
Л. А. Орланюк-Малицька [13]	Кількість і якість фінансових ресурсів страхової компанії, що забезпечує платоспроможність і подальший розвиток організації в умовах ризику, пов'язаного зі страховим захистом суб'єктів ринку
Ю. А. Сплетухов, Е. Ф. Дюжиков [14]	Збереження оптимального якісного та кількісного стану активів і зобов'язань, що дозволяє страховій організації забезпечити безперебійне здійснення своєї діяльності та її розвиток
А. К. Шихов [18]	Майновий і фінансовий стан, за якого величина та структура власних і прирівняних до них коштів, ліквідних активів, які є наслідком ступеня досконалості організації страхування, розвитку його нових видів, а також масовості проведення ефективних страхових операцій і режиму економії, забезпечують у будь-який момент часу певний рівень платоспроможності

Продовження табл. 1.2

1	2
Н. В. Ткаченко [15]	Такий стан організації її грошових потоків (вхідних і вихідних), за якого страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання (не тільки поточні, а й ті, що виникають за негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників) відносно всіх суб'єктів ринку протягом визначеного часу за рахунок залучених і власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу до бажаного і/або оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для цілеспрямованого і динамічного розвитку страховика на основі зростання прибутку й капіталу в даний час і в прогнозованій перспективі
Л. В. Шірінян [19]	Стан фінансів і потоків страховика, за якого страхова компанія здатна як своєчасно виконати взяті зобов'язання впродовж усього терміну дії укладених договорів, так і сприятливо реагувати на дію, зміну зовнішніх і внутрішніх факторів фінансового стану
Л. М. Горбач [22]	Постійна збалансованість або перевищення доходів над витратами страховика в цілому по страховому фонду
І. С. Іванюк [23]	Економічна категорія, що характеризує такий стан його фінансових ресурсів, їх розподілу й використання, за якого страхова компанія є платоспроможною і здатною своєчасно й у повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками в умовах негативного впливу зовнішніх чинників, спричинених зміною параметрів середовища, у якому воно перебуває, і/або внутрішніх чинників, викликаних реалізацією одного або низки ризиків страховика
А. А. Кудрявцев [24]	Забезпечення такої структури дохідності та ліквідності вкладень, яка мінімізує технічний ризик страхування
Н. Н. Мурина, А. О. Роговская [25]	Здатність виконати взяті зобов'язання за договорами страхування в екстремальних ситуаціях
В. І. Плиса [26]	Досягнення забезпечення поточних потреб підприємств і споживачів страхових послуг на даний момент і їх зростання в майбутньому
В. А. Сухов [27]	Здатність страховика виконати взяті фінансові зобов'язання під впливом несприятливих чинників зміни економічної кон'юнктури
Ю. Н. Тронін [28]	Здатність своєчасно і в передбаченому обсязі виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання щодо всіх суб'єктів (включаючи державу) впродовж усього терміну дії укладених між ними договорів
В. А. Щербаков [29]	Характеристика стабільності фінансового положення страхової організації, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових ресурсів

* складено автором

Отже, можна виділити наступні підходи до визначення поняття ФССК:

- ФССК розглядається як перевищення доходів страхової компанії над її витратами [1;8;22];
- фінансова стійкість ототожнюється з платоспроможністю страхової компанії або платоспроможність визначається як одна з її найважливіших складових [2;13;18;23];
- фінансова стійкість визначається як здатність страхової компанії виконувати взяті на себе зобов'язання перед страхувальниками [15;19;25;28];
- складовою ФССК є її здатність до подальшого розвитку [3;14];
- фінансова стійкість ототожнюється зі здатністю страхової компанії адаптуватися до постійно змінюваного середовища [15; 19].

На наш погляд, оскільки ФССК постійно змінюється (кожного дня), то її можна визначити як динамічну характеристика стану та якості фінансових ресурсів страхової компанії, яка передбачає стабільний розвиток страхової компанії та її здатність залишатися платоспроможною та в повному обсязі і своєчасно виконувати всі свої зобов'язання, а також в короткі строки повернутися до рівноважного стану, який був порушений дією несприятливих факторів.

В літературі зустрічаються поняття фінансової стійкості та фінансової надійності, в результаті чого ці поняття ототожнюються або фінансова надійність визначається як поняття, яке вужче, ніж фінансова стійкість, оскільки страхова компанія, що є фінансово надійною, не обов'язково буде фінансово стійкою, а фінансово стійка завжди буде фінансово надійною.

В Законі України «Про страхування» термін «фінансова стійкість» невизначений, але законодавчо встановлено, що виконання обов'язків страховика з виплат за зобов'язаннями має забезпечуватися трьома умовами платоспроможності [21].

1.2. Основні фактори забезпечення фінансової стійкості страхової компанії

Фінансова стійкість страхової компанії забезпечується завдяки наступним факторам:

1. Власний капітал страхової компанії.
2. Достатність обсягу страхових резервів.
3. Ефективна інвестиційна політика (розміщення страхових резервів).
4. Урівноважена тарифна політика.
5. Збалансованість страхового портфелю.
6. Здійснення операцій перестраховування.

Далі розглянемо кожний з цих факторів.

Власний капітал страхової компанії складається з таких елементів: статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток. Загальний обсяг власного капіталу визначається як сума цих складових і зменшується на суму неоплаченого, вилученого капіталу та непокритого збитку в разі їх наявності.

Згідно з Законом України «Про страхування» однією з умов забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є наявність сплаченого статутного фонду та гарантійного фонду (сума додаткового і резервного фондів). В статті 30 цього закону визначений мінімальний обсяг статутного капіталу страхової компанії [21]:

– 1 млн євро за валютним обмінним курсом валюти України для страхової компанії, що здійснює види страхування інші, ніж страхування життя;

– 10 млн євро за валютним обмінним курсом валюти України для страхової компанії, яка здійснює страхування життя.

Статутний капітал повинен бути сплачений виключно в грошовій формі, але дозволяється формування капіталу за рахунок державних цінних паперів (за їх номінальною вартістю), але не більше 25% загального обсягу [21].

Важливість статутного капіталу пояснюється тим, що суми страхових резервів може бути недостатньо для здійснення страхових виплат унаслідок дії негативних факторів або в разі різкого зростання обсягів їх страхової діяльності;

Додатковий капітал страхової компанії формується в процесі здійснення її діяльності та складається із додатково вкладеного капіталу та іншого додаткового капіталу. Резервний капітал страховика формується за рахунок відрахування в сумі не менше 5% загальної суми чистого прибутку у звітному році. Резервний капітал не може становити менше ніж 25% розміру статутного капіталу [30].

Нерозподілений прибуток може бути визначений як прибуток, реінвестований у страхову компанію. Саме ця стаття балансу є основним джерелом поповнення власного капіталу. За рахунок нерозподіленого прибутку страхові компанії мають право створювати вільні резерви – частку власних коштів страховика, що резервується для додаткового забезпечення платоспроможності страховика [21].

Отже, власний капітал страхової компанії є гарантією забезпечення її фінансової стійкості, навіть в умовах недостатності обсягу страхових премій та відсутності прибутку від здійснення інвестиційної діяльності.

Другим фактором забезпечення ФССК, достатнього рівня її платоспроможності є достатній обсяг резервів, які б адекватно відображали прийняті страховиком на себе зобов'язання (відповідність резервів зобов'язаннями), а також наявності відповідного співвідношення резервів і активів. Страхові компанії не мають права допускати зменшення різниці між активами і резервами нижче певного значення (мінімальної маржі платоспроможності) [31].

Статтею 30 «Умови забезпечення платоспроможності страховиків» Закону України «Про страхування» [21] одним із факторів забезпечення платоспроможності визначається створення страхових резервів в обсязі, достатньому для майбутніх виплат страхових сум та страхових відшкодувань.

Метою створення страхових резервів є відшкодування втрат, що можуть зазнати страхувальники за конкретним видом ризику.

Під страховими резервами прийнято розуміти частину активів, призначенням яких є забезпечення виплат у майбутньому [32]. Порядок та склад формування страхових резервів визначаються законодавством та є обов'язковими для всіх без винятку страхових компаній. Страхова компанія несе відповідальність за достатність обсягу страхових резервів для виконання зобов'язань та за їх цільове використання. Ефективне управління коштами страхових резервів дозволяє страховій компанії забезпечити себе додатковим доходом і, як наслідок, підвищити власну платоспроможність [33]. Таким чином, і страхова компанія, і її клієнти зацікавлені в забезпеченні ефективної системи управління страховими резервами, оскільки це є гарантією виконання страховиком своїх зобов'язань в повному обсязі.

Розглянемо види страхових резервів, які мають право та зобов'язані формувати страхові компанії (рис. 1.1). Загальна сума страхових резервів страхових компаній поділяється на дві групи – резерви зі страхування життя (математичні резерви) та технічні резерви.

Формування як резервів зі страхування життя, так і технічних резервів здійснюється за рахунок відрахувань частини страхової премії (нетто-премії), але через неоднаковий розподіл ризику та різну структуру тарифної ставки як джерела їх формування страхові резерви в ризикових видах страхування і страхуванні життя мають відмінності в складі та методах визначення. Особливістю формування резервів зі страхування життя є те, що, крім частини нетто-премії, відраховується ще частина отриманого страховиком інвестиційного доходу [33].

Технічні резерви страховика становлять собою грошову оцінку зобов'язань страхової компанії та є гарантією виконання даних зобов'язань перед страхувальниками з огляду на наявні в портфелі договори страхування. Обсяг технічних резервів повинен бути сформований в обсязі, достатньому

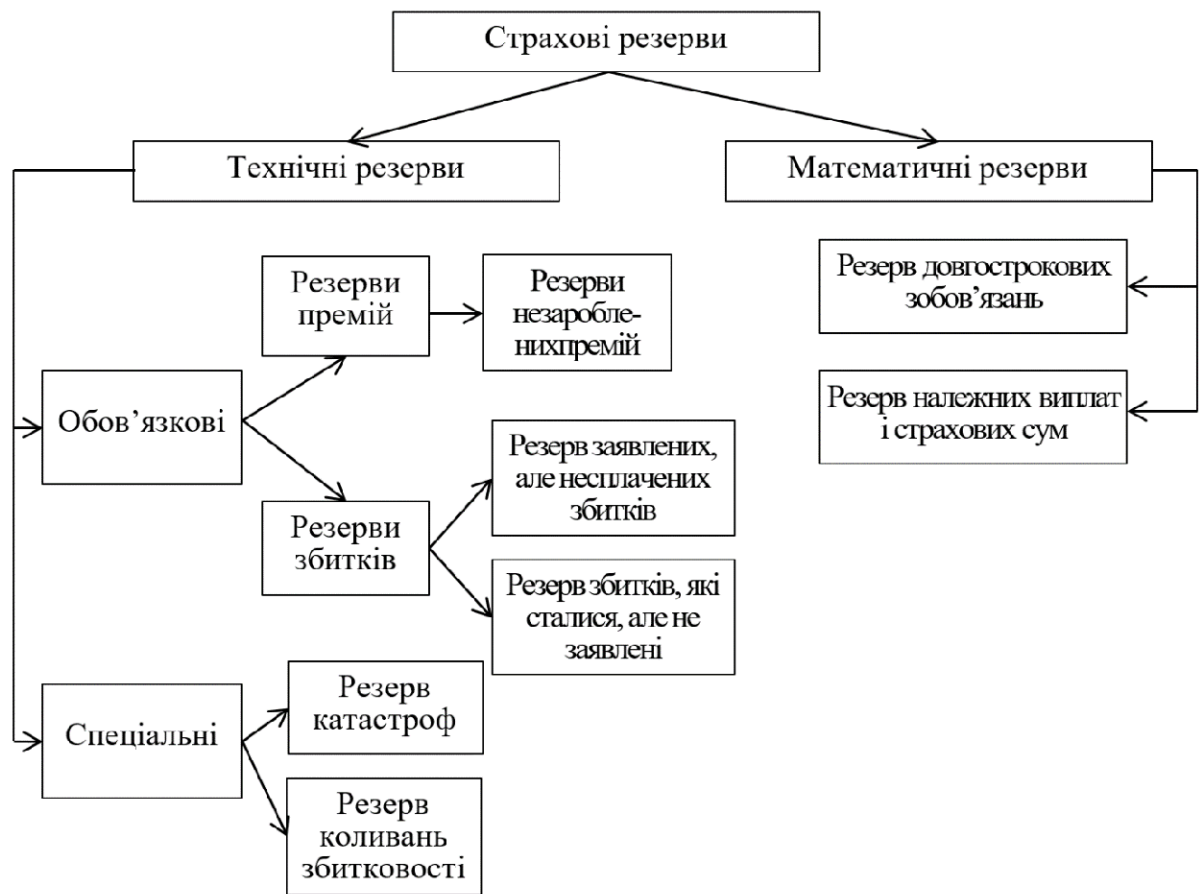

Рис. 1.1. Класифікація страхових резервів страхової компанії [33, с.28]

для покриття можливих збитків за діючими договорами навіть у разі припинення надходжень страхових премій.

Відповідно до законодавства страховики можуть приймати рішення щодо формування та обліку таких видів технічних резервів: резерв незароблених премій; резерв заявлених, але несплачених збитків; резерв збитків, які виникли, але не заявлені; резерв катастроф та резерв коливань збитковості.

Резерв незароблених премій містить частину суми надходжень страхових платежів, що відповідають страховим ризикам, які не минули на звітну дату. Стосунки між страховою компанією та її клієнтами мають договірний характер та розглядаються в часі залежно від терміну дії договору страхування. Страхова премія, яку отримує страховик на початку дії договору страхування, повинна забезпечити захист страхувальнику протягом усього

терміну його дії. Тому страхова премія не стає одразу власністю страхової компанії, а нарабляється ним поступово, з плином терміну дії договору. Тому й існує в страховій практиці поділ страхової премії на зароблену і незароблену. Цей поділ є постійним, але з плином часу змінюється співвідношення між даними частками пропорційно плину терміну дії договору страхування [7]. Загальна величина резерву незароблених премій дорівнює сумі аналогічних резервів, розрахованих окремо за кожним видом страхування. Обсяг резервів незароблених премій встановлюється залежно від часток надходжень сум страхових премій, які не можуть бути менше ніж 80% загальної суми надходжень страхових премій з відповідних видів страхування у кожному з дев'яти місяців, що передують звітній даті.

Одним із найважливіших видів страхових резервів є резерви збитків, що можна пояснити таким: для відшкодування збитків за існуючими договорами страхування страховій компанії потрібен певний час, до того ж суму збитків за окремими видами страхування не можна визначити одразу після настання страхового випадку. Крім того, адекватно розрахований обсяг резервів збитків може забезпечити страхову компанію достатнім фінансуванням для покриття «незавершених збитків» без загрози його фінансовій стійкості. Уся сукупність резервів збитків може бути поділена на два резерви із різним цільовим призначенням: резерв заявлених, але не сплачених збитків, та резерв збитків, які сталися, але не заявлені.

Резерв заявлених, але несплачених збитків формується шляхом обліку кожної заяви страхувальників щодо страхових виплат (окремо за кожним видом страхування) і становить собою потенційний обсяг відповідальності страхової компанії за отриманими заявами на страхове відшкодування.

Підставою для створення такого резерву є заяви страхувальників на відшкодування збитків, що надходять до страхової компанії. Резерв збитків, які сталися, але не заявлені, уособлює загальний обсяг зобов'язань страхової компанії відносно страхових виплат, що виникли в результаті настання

страхових випадків у звітному та попередніх періодах, але про факт настання яких страхова компанія не була повідомлена на звітну дату.

Резерв катастроф страхові компанії формують з метою забезпечення страхових виплат у разі настання природних катастроф або великих техногенних аварій, через які збитків зазнає велика кількість страхувальників, і перед страховиком постає завдання відшкодування збитків в обсягах, що перевищують середні розміри збитків, враховані під час розрахунку страхових тарифів. Особлива потреба страховика у формуванні цього фонду постає в разі страхування ризиків стихійних лих на територіях підвищеної небезпеки.

Формування резерву коливань збитковості має на меті компенсацію перевищення витрат страховика на відшкодування збитків за договорами страхування, коли фактична збитковість за видом страхування за звітний період перевищує очікуваний рівень збитковості, що був врахований при розрахунку страхового тарифу. У період, коли діяльність страховика є прибутковою, цей резерв поповнюється за рахунок отриманих надлишків.

Резерви зі страхування життя мають на меті забезпечення страхових зобов'язань зі страхування життя та медичного страхування. Використання коштів даних резервів можливе лише з метою забезпечення страхових виплат за договорами страхування життя або медичного страхування. У разі ненастання страхового випадку за договором страхування кошти, зарезервовані під даний договір у математичних резервах, поповнюють прибуток страхової компанії [34].

Страхові компанії у межах резервів зі страхування життя мають право формувати два види резервів – резерв довгострокових зобов'язань (математичні резерви) та резерв незалежних виплат страхових сум.

Математичні резерви розраховуються окремо за кожним договором страхування життя актуарним методом та з урахуванням темпів інфляції.

Математичні резерви складаються з резерву нетто-премій, резерву витрат на ведення справи та резерву бонусів. У свою чергу, резерви належних

виплат страхових сум поділяються на резерви заявлених, але не врегульованих збитків, та резерви збитків, що виникли, але не заявлені.

Метою створення резервів довгострокових зобов'язань є забезпечення виконання зобов'язань страховика перед страхувальниками за довгостроковими договорами страхування життя. Резерви довгострокових зобов'язань розраховуються окремо за кожним договором страхування життя, що є дійсним на звітну дату.

Третім фактором забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є ефективна інвестиційна політика (розміщення страхових резервів). Страхова компанія протягом часу дії договору страхування тимчасово розпоряджається коштами страхувальника, які акумульовані в страхові резерви. Тому їх вкладення повинні бути надійними як для страховика, так і для страхувальника.

У Положенні про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика № 850, затвердженому Нацкомфінпослуг 19.11.2019 р. [35] регламентовано напрями та інвестування коштів резервів зі страхування життя в той чи інший вид активу.

Ще однією важливою умовою забезпечення фінансової стійкості є ефективна тарифна політика (**четвертий фактор**). Розрахунок страхового тарифу є визначальним для успішної роботи страхової компанії. Використання неправильно обраної методики розрахунку страхових тарифів призводить до втрати конкурентних переваг страхової компанії в разі підвищення тарифу та збільшення ймовірності банкрутства в разі його зниження [36].

Принципами тарифної політики страхової компанії є наступні:

- відносини між страховиком та страхувальником повинні бути еквівалентними протягом усього терміну дії договору – розмір нетто-ставки має бути розрахований на основі реальної ймовірності настання страхового випадку та обсягу можливих збитків, а обсяг грошових коштів, акумульованих за рахунок нетто-тарифу, має бути достатнім для здійснення страхових виплат;

- тарифна ставка повинна бути незмінною протягом тривалого проміжку часу. Незмінність тарифної ставки підвищує рівень довіри до страховика з боку потенційних клієнтів і, крім того, дозволяє і страховику, і страхувальнику здійснювати довгострокове фінансове планування;

- тарифи повинні бути доступні для потенційних;

- забезпечення рентабельності страхових операцій (доходи, отримані страховиком повинні завжди перевищувати витрати на забезпечення діяльності страховика);

- гнучкість та індивідуальний характер застосування тарифної ставки.

Розрахунок тарифних ставок для договорів страхування дозволяє досягти **п'ятого** фактору забезпечення ФССК як збалансованість страхового портфелю страхової компанії. Страховий портфель – це обсяг прийнятих на страхування ризиків та вартісних зобов'язань страховика за всіма договорами.

Загальний розмір страхового портфеля визначається кількістю діючих страхових договорів, а також розміром сукупної страхової премії. Для цілей фінансового аналізу діяльності страхової компанії страховий портфель слід розглядати як структурне відношення страхових премій, що надходять, з позицій здійснюваних страховиком форм та видів страхування.

Страховий портфель виконує дві основні функції, а саме: ризикову функцію та функцію адекватності. Ризикова функція полягає в здійсненні відбору та оцінки ризиків, що приймаються на страхування та вже містяться в портфелі. Ця функція забезпечує фінансову безпеку страховика, що включає фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність. Функція адекватності передбачає безпосередньо аналіз страхових операцій на основі отриманих кількісних показників діяльності страховика, а також подальший перерозподіл ризиків та, відповідно, зобов'язань. Отже, дана функція полягає в оцінці якісних показників, таких, як коефіцієнт виплат, збитковість страхової суми, розмір середньої страхової суми на один договір, коефіцієнт рівноваги страхового портфеля та ін. Метою реалізації цієї функції є моделювання

фінансової стійкості самого страховика до впливу внутрішніх та зовнішніх факторів [31].

Страховий портфель є одним із найважливіших індикаторів діяльності страхової компанії та характеризує якість страхових зобов'язань. Обсяг страхових зобов'язань, у свою чергу, відображає майбутній фінансовий стан і динаміку розвитку страхової компанії.

Будь-який страховий портфель можна охарактеризувати за допомогою таких основних показників, як величина ризику та норма доходу, або прибутковість. Ці два показники характеризують стан страхового портфеля [37].

Управління та оптимізація страхового портфеля є одним із найбільш пріоритетних завдань будь-якого страховика. Оптимізація страхового портфеля передбачає зниження рівня ризику та підвищення рівня фінансової стійкості портфеля. Для забезпечення оптимізації та збалансованості портфеля страховими компаніями використовується ціла система заходів і методів.

Висока конкуренція на страховому ринку не завжди дає можливості для вільного відбору сприятливих ризиків, тому в портфелі страхової компанії можуть виявитися ризики з надмірно високою відповідальністю, з високим рівнем збитковості. Тому для забезпечення фінансової надійності та рентабельності страхових операцій страховики застосовують ще один метод зниження ризиків – перестрахування. Політика застосування перестрахових операцій як методу досягнення відповідного рівня фінансової стійкості страхової компанії має базуватися на використанні всього спектру можливостей перестрахування [38].

Перестрахування є ефективним інструментом досягнення оптимального співвідношення між рівнем ризику та доходністю страхового портфеля. Визначивши максимально припустимий рівень ризику страхова компанія за допомогою різних форм, методів та видів перестрахування здатна зменшити значні ризики шляхом передачі визначеної частки відповідальності за ними

(пасивне перестраховання) та додатково залучити види страхування з меншим рівнем ризику (активне перестраховання) [39; 40].

Отже фактори впливу (достатність власного капіталу, збалансований страховий портфель, достатність страхових резервів, ефективна тарифна, інвестиційна політика та перестраховання) на фінансову стійкість знаходяться в тісному взаємозв'язку, і тому разом створюють гарантію виконання страховиком своїх зобов'язань перед страхувальниками.

1.3. Методи оцінки фінансової стійкості страхової компанії

Всі існуючі методи оцінки фінансової стійкості та надійності страхової компанії можна поділити на три групи:

1. Метод визначення інтегрального показника ФССК [41; 42].
2. Методи визначення одиничного показника ФССК [43; 44].
3. Методи, які включають систему показників, які характеризують особливості страхової діяльності [2; 4; 45].

Група українських науковців під керівництвом І. О. Ковтуна пропонує [41, с.121] оцінювати фінансову стійкість страхової компанії шляхом визначення коефіцієнта фінансової надійності страхової компанії (K_n). Цей коефіцієнт характеризує загальний рівень ліквідності, платоспроможності і рентабельності та розраховується таким чином:

$$K_n = \sqrt[3]{K_L \cdot K_P \cdot K_R}, \quad (1.1)$$

де

K_L – коефіцієнт ліквідності;

K_P – коефіцієнт платоспроможності;

K_R – коефіцієнт рентабельності.

Коефіцієнт ліквідності (K_L) характеризує можливість швидкого перетворення активів страхових компаній у грошову форму:

$$K_{\mathcal{L}} = \frac{OA}{\mathcal{Z}}, \quad (1.2)$$

де OA – поточні активи страхової компанії, $\mathcal{Z}$ – зобов'язання страхової компанії.

Коефіцієнт платоспроможності (K_{Π}) характеризує достатність власного капіталу страхової компанії для виконання своїх зобов'язань:

$$K_{\Pi} = \frac{\Phi_{\Pi}}{H_{\Pi}}, \quad (1.3)$$

де Φ_{Π} , H_{Π} – відповідно фактичний і нормативний запас платоспроможності страхової компанії.

Коефіцієнт рентабельності (K_P) характеризує прибутковість роботи страхової компанії:

$$K_P = \frac{\Pi_P}{D}, \quad (1.4)$$

де Π_P – річний прибуток страхової компанії; D – сума річних доходів компанії (отримані страхові платежі).

Перевага даного методу – простота. Інформаційною базою є публічна фінансова звітність страхової компанії, яка є доступною для всіх. Розрахунок коефіцієнта платоспроможності здійснюється відповідно до Закону України «Про страхування» [21].

Однак, цей метод має і недоліки. Так, при розрахунку показника ліквідності не враховується рівень ліквідності поточних активів (запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій). Крім того, інтегральний показник не має нормативного (оптимального) значення, що не дозволяє зробити висновки.

До першої групи методів належить також метод, розроблений Національною комісією, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг України (Нацкомфінпослуг). Нацкомфінпослуг розробила «Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків» [42]. Відповідно до них здійснюється аналіз капіталу, активів, перестрахування, страхових резервів,

дохідності та ліквідності і дається відповідна оцінка. Оцінки виставляються за 4-х бальною системою і в залежності від діапазону, в який потрапило значення відповідного показника.

На основі проведення оцінки за тестами раннього попередження (ТРП) страховики можуть отримати оцінку від 1 (фінансові показники на високому рівні) до 4 (фінансовий стан є дуже нестабільним).

На основі ТРП визначається рівень фінансової надійності страхової компанії. Їх результати не підлягають розголошенню та опублікуванню в засобах масової інформації.

ТРП передбачають розрахунок одинадцяти показників для страхових компаній з ризикового страхування і дев'ять – для компаній страхування життя (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Система показників аналізу діяльності СК з ризикового страхування [42]

№	Показник	Метод розрахунку	Шкала значень	Вагомість показника в загальній оцінці
1	2	3	4	5
1	Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	$ПДЗ = ДЗ/К * 100$	$1.0 \leq ПДЗ < 50$ $2.50 \leq ПДЗ < 75$ $3.75 \leq ПДЗ < 100$ $4.100 \leq ПДЗ$	0,04
2	Показник ліквідності активів (ПЛА)	$ПЛА = ВЛА/З * 100\%$	$1.95 \leq ПЛА$ $2.80 \leq ПЛА < 95$ $3.65 \leq ПЛА < 80$ $4.ПЛА < 65$	0,10
3	Показник ризику страхування (ПРС)	$ПРС = ЧСП/К * 100\%$	$1.ПРС \leq 100$ $2.100 < ПРС \leq 200$ $3.200 < ПРС \leq 300$ $4.300 < ПРС$	0,06
4	Зворотний показник платоспроможності (ЗПП)	$ЗПП = З/К * 100\%$	$1.0 < ЗПП \leq 20$ $2.20 < ЗПП \leq 50$ $3.50 < ЗПП \leq 75$ $4.75 < ЗПП;$ $ЗПП \leq 0$	0,18
5	Показник доходності (ПД)	$ПД = ЧП/К * 100\%$	$1.50 < ПД$ $2.25 < ПД \leq 50$ $3.0 < ПД \leq 25$ $4.ПД < 0$	0,06

Продовження табл. 1.4

1	2	3	4	5
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	$ПА=ВВ/ЧСП$	1. $ПА \leq 50$ 2. $50 < ПА \leq 100$ 3. $100 < ПА \leq 110$ 4. $110 < ПА$	0,06
7	Показник змін у капіталі (ПЗК)	$ПЗК=K_1/K_0*100\%$	1. $10 < ПЗК$ 2. $5 < ПЗК \leq 10$ 3. $0 < ПЗК \leq 5$ 4. $ПЗК \leq 0$	0,06
8.	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами (ПЗЧП)	$ПЗЧП=ЧСП_1/ЧСП_0*100\%$	1. $40 \leq ПЗЧП$ 2. $33 \leq ПЗЧП < 40$ 3. $10 \leq ПЗЧП < 33$ 4. $ПЗЧП < 10$	0,06
9.	Показник незалежності від перестрахування (ПНП)	$ПНП=ЧСП/ВСП*100\%$	1. $50 \leq ПНП$ 2. $40 \leq ПНП < 50$ 3. $30 \leq ПНП < 40$ 4. $ПНП < 30$	0,18
10.	Показник відношення чистих страхових резервів та капіталу (ПВРК)	$ПВРК=ЧСР/К*100\%$	1. $0 < ПВРК \leq 50$ 2. $50 < ПВРК \leq 75$ 3. $75 < ПВРК \leq 100$ 4. $100 < ПВРК$	0,16
11.	Показник доходності інвестицій	$ПДІ=П_{фд}/\Phi I*100\%$	1. $10 \leq ПДІ$ 2. $5 \leq ПДІ < 10$ 3. $0 \leq ПДІ < 5$ 4. $ПДІ < 0$	0,04

Умовні позначення: ВВ – виплати і витрати; ДЗ – дебіторська заборгованість; К, К₁, К₀ – відповідно розмір капіталу середній та в звітному і базовому періодах; ВЛА- високоліквідні активи; З – зобов'язання; ВСП, ЧСП₁, ЧСП₀ - страхова премія відповідно валова, чиста страхова премія звітного та базисного періоду; П - чистий прибуток; П_{фд} - прибуток від фінансової діяльності; ΦI - середній розмір фінансових інвестицій; ЧСР – чисті страхові резерви.

Фактична оцінка кожного показника визначається шляхом порівняння розрахункового значення показника з відповідною шкалою значень, наданою в табл. 1.4. Розрахунок інтегрального показника ФССК здійснюється наступним чином:

$$K = \sum_{i=1}^n a_i x_i \quad (1.5)$$

де a_i - коефіцієнт вагомості і-го показника;

x_i - значення і-го показника;

n - кількість показників.

В залежності від значення інтегрального показника визначається рівень фінансової надійності СК наступним чином [42]:

1. Стійкий рівень фінансової надійності страхової компанії;
2. Задовільний рівень фінансової надійності страхової компанії;
3. Граничний рівень фінансової надійності страхової компанії;
4. Незадовільний рівень фінансової надійності страхової компанії.

ТРП, як методика оцінки фінансової надійності страхової компанії є найбільш завершеною.

Друга група методів - методи визначення одиничного показника включають розрахунок наступних показників:

- 1) поточна надійність (ПН) [43]:

$$ПН = \frac{СВ}{СП}, \quad (1.6)$$

де

СП, СВ - страхові платежі та страхові відшкодування відповідно.

- 2) надійність перестраховальної діяльності (НПД) [44]:

$$НПД = \frac{СП_{п}}{СП}, \quad (1.7)$$

де $СП_{п}$ - страхові платежі, сплачені перестраховикам.

Недоліками такого підходу є те, що запропоновані показники не можуть повно охарактеризувати різні аспекти діяльності компанії, а можуть лише стати складовою системи показників. Показник поточної надійності відображає лише збитковість страхової суми, а показник надійності перестраховальної діяльності питому вагу страхових платежів, переданих у перестраховування. Також ці показники не мають нормативних значень, що не дозволить порівняти різні страхові компанії з еталоном.

Третя група методів оцінювання ФССК включає розрахунок системи фінансових показників, які характеризують особливості страхової діяльності (табл. 1.3) [2; 4; 45].

Таблиця 1.3

Система показників оцінки фінансової надійності страхової компанії

Автори	Показники	Алгоритм розрахунку
Грищенко Н.Б. [44, с.31] Федорова Т.А. [45, с.692-693]	Рівень виплат (Рв) Забезпеченість страховими резервами (СРз) Поточна ліквідність (Лп)	$R_v = CB./CP$ $CP_z = CP/CP$ $L_p = OBA/ПЗ$
Базилевич В.Д Базилевич К.С. [2, с.346]	Участь перестраховика у забезпеченні фінансової надійності страхової компанії (УП)	$УП = CP_{п}/CP$, $5 \leq УП \leq 50$
Бігдаш [4, с.352]	Коефіцієнт забезпечення зобов'язань (Кзз) Рівень платоспроможності (Рп) Рівень достатнього покриття власними коштами (Кп) Коефіцієнт руху страхових резервів (Кср) Коефіцієнт перестраховування (Кп) Коефіцієнт страхових відшкодувань при перестраховуванні (КПсв)	$K_{zz} = BK/CP, K_{zz} \geq 1$ $R_p = \Phi ЗП/НЗП$ $K_p = (\Phi ЗП - НЗП)/НЗП$ $K_{cp} = CP_1/CP_0$ $K_p = CP_{п}/CP, K_p \leq 0.5$ $K_{псв} = CB_{п}/CB$

Отже, фінансово стійкою є та страхова компанія, яка здатна вчасно погашати свої зобов'язання, має достатній рівень покриття, має ліквідний баланс, її діяльність є прибутковою, що забезпечує постійний розвиток.

Висновки до розділу 1

В результаті дослідження теоретичних основ оцінки ФССК можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз економічної літератури щодо визначення поняття «фінансова стійкість страхової компанії» показав, що існує велика кількість визначень цього поняття. При визначенні цього поняття вчені ототожнюють фінансову стійкість із платоспроможністю, прибутковістю, надійністю; визначають як здатність страхової компанії виконувати взяті на себе зобов'язання перед страхувальниками, як здатність до подальшого розвитку і т.д.

2. Поняття «фінансова стійкість страхової компанії» сформульовано автором як динамічну характеристика стану та якості фінансових ресурсів страхової компанії, яка передбачає стабільний розвиток страхової компанії та її здатність залишатися платоспроможною та в повному обсязі і своєчасно виконувати всі свої зобов'язання, а також в короткі строки повернутися до рівноважного стану, який був порушений дією несприятливих факторів.

3. До факторів, що забезпечують ФССК, відносять: власний капітал страхової компанії; достатність обсягу страхових резервів; ефективну інвестиційну політику; урівноважену тарифну політику; збалансованість страхового портфелю; здійснення операцій перестрахування.

4. Всі існуючі методи оцінки ФССК можна поділити на три групи:

- методи визначення інтегрального показника;
- методи визначення одиничного показника;
- методи, які включають систему фінансових показників, що характеризують особливості страхової діяльності.

Щоб достовірно оцінити ФССК необхідно використовувати всі існуючі методи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ (НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ПРОВІДНА»

2.1. Методика оцінки фінансової стійкості страхової компанії

Для оцінки фінансової стійкості страхової компанії була розроблена методика, яка наведена на рис. 2.1.

Інформаційною базою аналізу ФССК є її фінансова звітність: звіт про фінансовий стан (баланс), звіт про сукупний дохід (звіт про фінансові результати), а також примітки до річної фінансової звітності страхової компанії відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Першим етапом аналізу фінансової стійкості страхової компанії є аналіз динаміки, складу та структури активів і пасивів страхової компанії. Загальний аналіз активів і пасивів страхової компанії здійснюється на застосуванні методів вертикального та горизонтального аналізу.

У процесі вертикального або структурного аналізу активів і пасивів визначається питома вага кожної їх складової. Вертикальний аналіз структури активів і пасивів дає змогу робити висновки про розподіл вкладень у різні види активів і про зміни джерел фінансування страхової компанії. Результати цього аналізу використовуються в процесі оцінки якості складу активів, пасивів та їх оптимізації. Горизонтальний, або трендовий, аналіз дає змогу вивчити динаміку активів і пасивів в цілому й окремих їх видів у часі, визначити загальні тенденції їх зміни.

На другому етапі здійснюється аналіз ліквідності і платоспроможності страхової компанії шляхом розрахунку відповідних показників: коефіцієнтів ліквідності, фактичного та нормативного запасу платоспроможності.

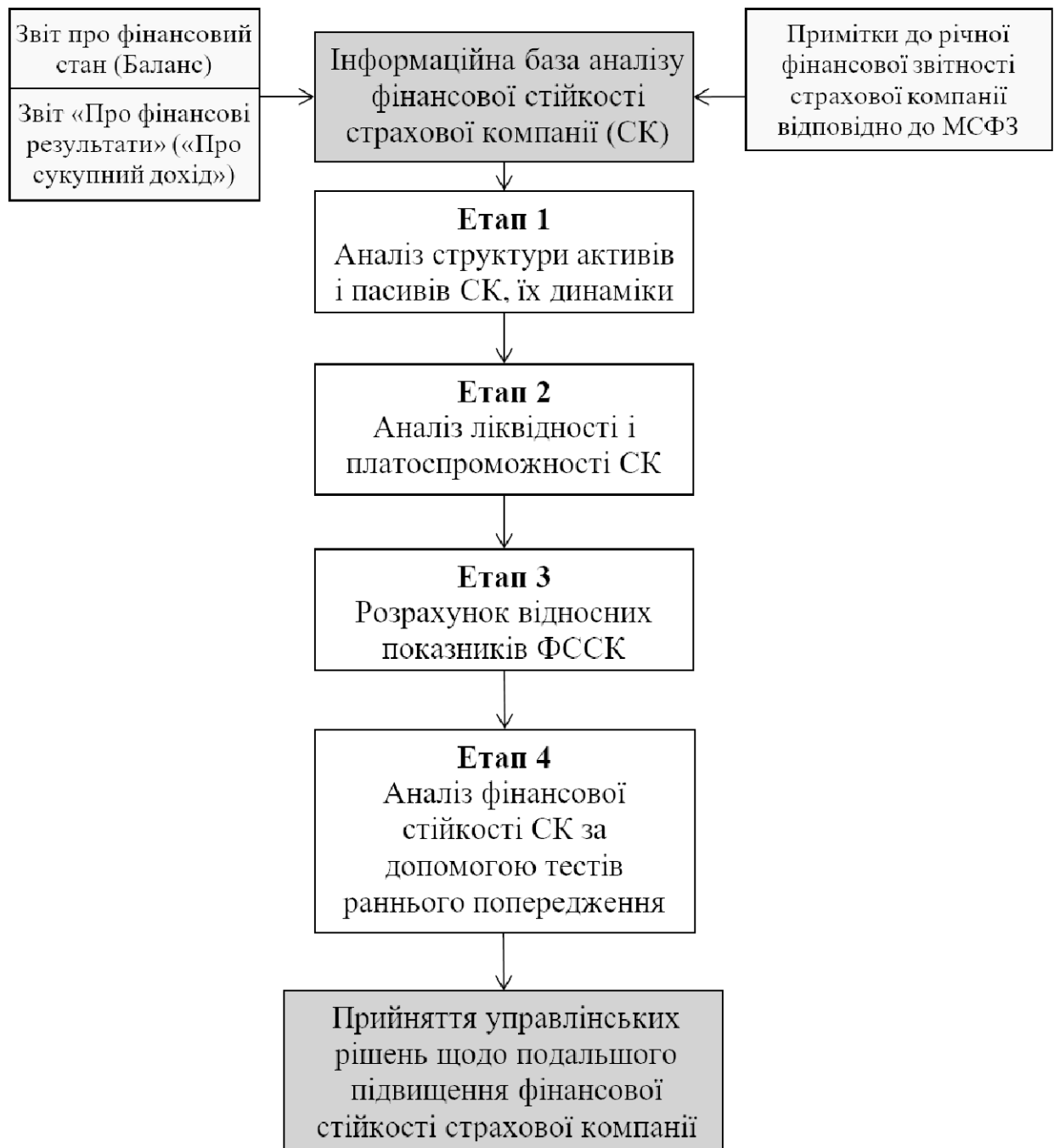

Рис. 2.1. Методика оцінки фінансової стійкості страхової компанії

Третім етапом є аналіз фінансової стійкості страхових компаній шляхом розрахунок відносних показників фінансової стійкості страховика.

На четвертому заключному етапі аналізується фінансова стійкість за допомогою тестів раннього попередження, розроблених Нацкомфінпослуг, (підрозділ 1.3).

В результаті оцінки фінансової стійкості страхової компанії за розробленою автором методикою можна розробити і прийняти управлінські рішення щодо підвищення ФССК.

2.2. Загальна характеристика СК «Провідна», аналіз динаміки і структури її балансу

Для оцінки ФССК було обрано ПрАТ «Страхова компанія «Провідна».

ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» - це одна з найбільших компаній, лідерів українського страхового ринку. Регіональна мережа Провідної складається з 24 філій по всій Україні. Функціонує власний Контакт-центр. Страхова компанія «Провідна» працює на ринку України з 1995 року. Основним видом діяльності компанії є надання страхових послуг за видами страхування іншими ніж страхування життя. Компанія має 29 ліцензій на надання послуг обов'язкового та добровільного страхування. Компанія надає послуги фізичним і юридичним особам переважно як роздрібна страхова компанія [46] .

На 31 грудня 2019 року в компанії кількість працівників складала 962 особи та 1 560 страхових агентів-фізичних осіб. 99,999692% акцій страхової компанії «Провідна» належать International Insurance Consortium Ukraine B.V., яка знаходиться в Нідерландах [46].

ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» пропонує понад 80 страхових продуктів із обов'язкових та добровільних видів страхування для фізичних осіб, підприємствам різних галузей економіки, корпораціям, холдингам і фінансовим групам. Головний пріоритет ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» – це якість обслуговування клієнтів. В компанії розроблено та впроваджено стандарти обслуговування клієнтів. З метою удосконалення рівня сервісу з урахуванням потреб клієнтів регулярно проводиться

моніторинг дотримання стандартів співробітниками під час продажу страхових послуг та врегулювання страхових подій [46].

ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» є членом Ліги страхових організацій України, Моторного (транспортного) страхового бюро України, Українського національного комітету Міжнародної торгової палати, Американської торгівельної палати в Україні, Українського Союзу промисловців та підприємців [46].

На рис. 2.2 надана динаміка чистого прибутку ПрАТ «Страхова компанія «Провідна», яка показує, що протягом 2016-2018 років спостерігається негативна тенденція зменшення чистого прибутку, і в 2017-2019 рр. СК «Провідна» мала збитки. Причому за 2019 рік обсяг збитків значно зменшився відносно 2017 і 2018 років.

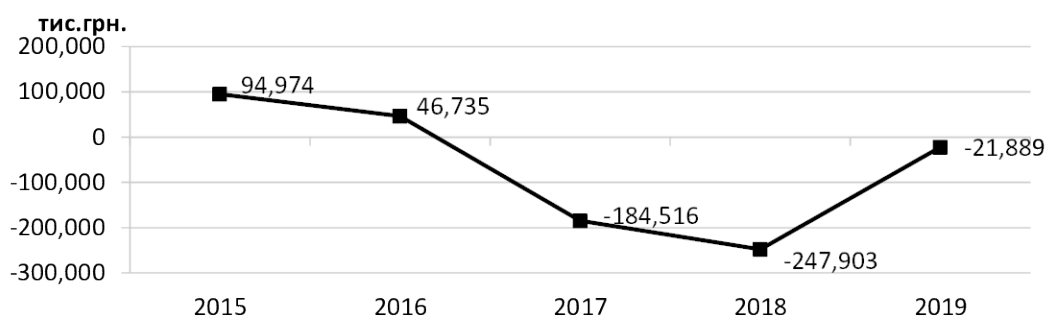

Рис. 2.2 Динаміка чистого прибутку ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» за 2016-2019 роки

На рис. 2.3 надана динаміка страхових резервів СК «Провідна» за 2016–2019 рр. Зростання страхових резервів свідчить про розвиток компаній. Як видно, страхові резерви СК «Провідна» прослідковується тенденція їх постійного зростання.

Відповідно до розробленої методики аналізу ФССК, наданої в підрозділі 2.1, здійснимо перший етап - проаналізуємо динаміку і структуру балансу ПрАТ «СК «Провідна» на підставі їх фінансової звітності за 2016-2019 роки (Додатки А, Б).

Аналіз активів і пасивів страхової компанії «Провідна» за 2016-2019 роки наданий в табл. 2.1 і 2.2.

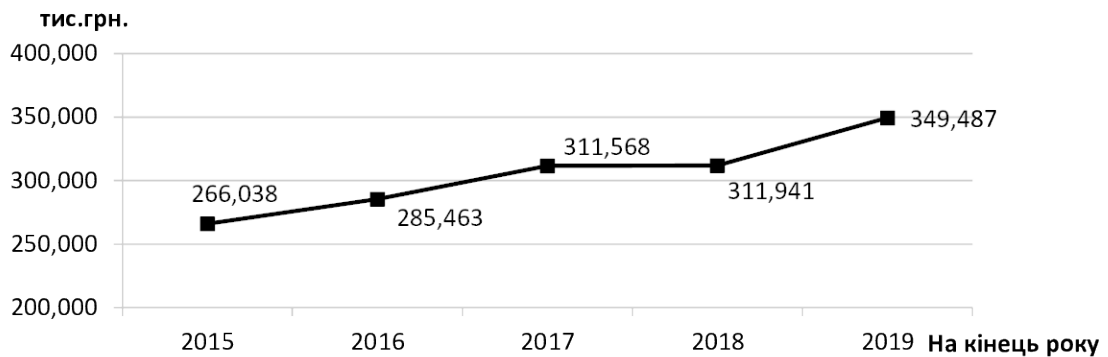

Рис. 2.3 Динаміка страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» за 2016-2019 роки

В 2016–2018 рр. спостерігалась негативна тенденція поступового зменшення вартості активів СК «Провідна» з 955180 тис. грн. до 368110 тис.грн. (на 61,5%), а в 2019 році їх вартість зросла до 574089 тис.грн. (на 56% відносно кінця 2018 року). Це свідчить про нестабільний розвиток компанії. Аналогічна тенденція спостерігається щодо вартості оборотних активів. Оборотні активи за 2016-2018 роки зменшилися на 56,1%, а в 2019 році – зросли на 18,2%.

З проведеного аналізу структури активів видно, що найбільшу питому вагу в структурі активів в 2016-2019 роках займають оборотні активи, які склали на кінець 2015 року 71,18 % вартості активів, а на кінець 2019 року – 54,56%. Зниження питомої ваги оборотних активів в структурі активів пов'язане з різким зменшенням грошових коштів та їх еквівалентів з 561174 тис.грн. (58,75%) на кінець 2015 року до 149060 тис. грн. (25,96%) на кінець 2019 року, тобто зі страховими виплатами або формуванням страхових резервів. Зменшення частки грошових коштів і еквівалентів може свідчити про зниження рівня ліквідності та платоспроможності.

Спостерігається тенденція поступового зростання дебіторської заборгованості, як за абсолютним розміром, так і за питомою вагою в структурі активів, що свідчить про невиконання застрахованими особами своїх зобов'язань перед компанією. Якщо на кінець 2015 року її частка в структурі активів складала 11,48%, то на кінець 2019 – 39,80%.

Таблиця 2.1

Аналіз активів страхової компанії «Провідна» за 2016-2019 рр.

Назва статті	На кінець 2015 р.		На кінець 2016 р.		На кінець 2017 р.		На кінець 2018 р.		На кінець 2019 р.		Відхилення за 2016-2019 роки	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	Абсо- лютне, тис.грн.	Відносне, %
1. Необоротні активи	275271	28,82	246378	30,71	153017	23,19	69469	18,87	260856	45,44	-14415	-5,24
Нематеріальні активи	6213	0,65	8891	1,11	8966	1,36	7702	2,09	6620	1,15	407	6,55
Основні засоби	11128	1,17	12176	1,52	10585	1,60	8557	2,32	14563	2,54	3435	30,87
Довгострокові фінансові інвестиції	207061	21,67	170926	21,30	76201	11,55	687	0,19	182962	31,87	-24099	-11,64
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	50869	5,33	54385	6,78	57265	8,68	52523	14,27	56711	9,88	5842	11,48
2. Оборотні активи	679909	71,18	555975	69,29	506943	76,81	298641	81,13	313233	54,56	-366676	-53,93
Запаси	1494	0,16	1557	0,19	1386	0,21	996	0,27	600	0,10	-894	-59,84
Кошти у розрахунках	109741	11,48	127893	15,94	127246	19,28	146491	39,80	159146	27,73	49405	45,02
Грошові кошти та їх еквіваленти	561174	58,75	424034	52,85	377699	57,23	150319	40,83	149060	25,96	-412114	-73,44
Частка перестраховика у страхових резервах	7500	0,79	2491	0,31	612	0,09	835	0,23	4427	0,77	-3073	-40,97
Всього активів	955180	100,00	802353	100,00	659960	100,00	368110	100,00	574089	100,00	-381091	-39,90

Таблиця 2.2

Аналіз пасивів страхової компанії «Провідна» за 2016-2019 рр.

Назва статті	На кінець 2015 р.		На кінець 2016 р.		На кінець 2017 р.		На кінець 2018 р.		На кінець 2019 р.		Відхилення за 2016-2019 роки	
	сума, тис. Грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	Абсо- лютне, тис.грн.	Відносне, %
1. Власний капітал	419348	43,90	465949	58,08	281298	42,63	33261	9,04	196952	34,31	-222396	-53,03
1.1. Статутний капітал	79541	8,33	79541	9,91	79541	12,06	79541	21,61	93731	16,33	14190	17,84
1.2. Додатковий капітал	510979	53,50	510845	63,68	510710	77,38	510576	138,70	681966	118,79	170987	33,46
1.3. Резервний капітал	85756	8,98	81388	10,14	468	0,07	468	0,13	825	0,14	-84931	-99,04
1.4. Нерозподілений прибуток	-256928	-26,90	-205825	-25,65	-309421	-46,88	-557324	-151,40	-579570	-100,95	-322642	125,58
2. Позиковий капітал	535832	56,10	336404	41,92	378662	57,37	334849	90,96	377137	65,69	-158695	-29,62
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	274362	28,72	293525	36,58	327491	49,62	318156	86,43	351875	61,29	77513	28,25
в т.ч. страхові резерви	266038	27,85	285463	35,58	311568	47,21	311941	84,74	349487	60,88	83449	31,37
2.3. Поточні зобов'язання за розрахунками	261470	27,37	42879	5,34	51171	7,75	16693	4,53	25262	4,40	-236208	-90,34
Всього пасивів	955180	100,00	802353	100,00	659960	100,00	368110	100,00	574089	100,00	-381091	-39,90

У структурі пасивів страхової компанії «Провідна» питома вага власного капіталу в пасивах не має постійної тенденції. Так, на кінець 2015 року власний капітал складав 43,9%, на кінець 2016 – 58,08 %. За 2018 рік питома вага власного капіталу зменшилась до 9,04%, що є негативним моментом в діяльності страхової компанії. Встановлений норматив частки власного капіталу у пасивах СК складає 10-60%. Тобто на кінець 2018 року питома вага власного капіталу була нижче нормативу. Це пов'язано насамперед зі збитковою діяльністю компанії в 2017-2018 роках. В 2019 році частка власного капіталу зросла до 34,31%, хоча і діяльність СК була збитковою. Це пояснюється зростанням статутного капіталу і додаткового капіталу.

Головною складовою власного капіталу СК «Провідна» є додатковий капітал, який складається з емісійного доходу і курсових різниць. Додатковий капітал на кінець 2015 року складав 510979 тис.грн. або 53,5% в загальній структурі пасивів, а на кінець 2019 року – 681966 тис. грн або 118,79%. Непокриті збитки перевищують за розміром навіть позиковий капітал компанії.

Позиковий капітал СК «Провідна» за досліджуваний період зменшився за абсолютним розміром (на 158695 тис.грн. або на 29,62%), але за питомою вагою в структурі пасивів збільшився до 65,69 %.

Спостерігається позитивна тенденція зростання страхових резервів протягом 2016-2019 років за абсолютним розміром. Але в 2019 році частка страхових резервів в структурі пасивів зменшилася з 84,74% до 60,88%, що вказує на ефективність страхового процесу.

Так, впродовж 2016-2019 років активи страхової компанії зменшилися на 39,9%, тоді як страхові резерви зросли на 31,37%. СК «Провідна» не залучала ні короткострокові, ні довгострокові кредити банків. Причому зменшення обсягів активів відбувається на фоні збільшення обсягів продажів страхових послуг. Таким чином, спостерігається негативна тенденція – нестабільний розвиток страхової компанії.

2.3. Аналіз ліквідності та платоспроможності страхової компанії

Ліквідність - спроможність страхової компанії швидко продати свої активи, щоб своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання.

Оцінюючи ліквідність страховика, треба враховувати, що найближчим часом він виконуватиме фінансові зобов'язання, терміни яких можуть визначатися в залежності від настання страхової події, а справжня величина зобов'язань може і не дорівнювати зобов'язанням, відображеним у балансі.

Показники ліквідності страхової компанії характеризують достатність коштів як за обсягом, так і за часом для покриття існуючих зобов'язань активами, що знаходяться у розпорядженні страхової компанії. Узагальнюючим або комплексним показником, який характеризує достатність активів для покриття всіх зобов'язань – страхових та інших зобов'язань, є коефіцієнт загальної ліквідності [47].

$$K_{зл} = \frac{IA + КДЗ + ГК}{СР + КЗ}, \quad (2.1)$$

де

IA – інвестиційні активи;

КДЗ – короткострокова дебіторська заборгованість;

ГК – грошові кошти;

СР – страхові резерви;

КЗ – кредиторська заборгованість та короткострокові позики.

Коефіцієнт загальної ліквідності характеризує можливість страховика виконати зобов'язання за договорами страхування. Його величина не повинна бути менше одиниці.

Показник короткострокової (термінової) ліквідності характеризує достатність найбільш ліквідних активів з урахуванням більш ризикового з точки зору повернення виду активів – дебіторської заборгованості для покриття термінових страхових зобов'язань, виражених у вигляді технічних резервів та інших термінових зобов'язань у вигляді кредиторської

заборгованості і короткострокових позик. Цей показник розраховується наступним чином [47]:

$$K_{\text{тл}} = \frac{ГК + КЦП + КДЗ}{РЗ + КЗ + ККЗ}, \quad (2.2)$$

де

КЦП – короткострокові цінні папери;

РЗ – резерв заявлених, але не виплачених збитків;

ККЗ – короткострокові кредити та позики.

Показник абсолютної ліквідності відображає достатність найбільш ліквідних активів для покриття найбільш термінових страхових зобов'язань, виражених у вигляді резервів збитків та резерву незароблених премій чином [47]:

$$K_{\text{ал}} = \frac{ГК + КЦП}{РНП + РЗ}, \quad (2.3)$$

де

КЦП – короткострокові цінні папери;

РНП – резерв незароблених премій;

РЗ – резерв збитків.

Розрахуємо показники ліквідності СК «Провідна», розглянемо їх динаміку (табл. 2.3).

За результатами проведених розрахунків можна зробити висновки:

- всі коефіцієнти ліквідності СК «Провідна» протягом досліджуваного періоду перевищують нормативне значення;
- на кінець 2015 року страхова компанія за рахунок найбільш ліквідних активів може повністю погасити навіть із запасом - 210,5% страхових зобов'язань, виражених у вигляді резервів збитків та резерву незароблених премій, а на кінець 2019 року тільки 42,7% страхових зобов'язань. Причому спостерігається негативна тенденція поступового зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності СК «Провідна»;
- також спостерігається тенденція зниження коефіцієнта термінової ліквідності СК «Провідна» протягом досліджуваного періоду;

Таблиця 2.3

Показники ліквідності ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках

Показники	Норматив	На кінець року					Відхилення (+/-) за 2016-2019 рр.	
		2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне	Відносне, %
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	2,109	1,485	1,212	0,482	0,427	-1,683	-79,8
Коефіцієнт термінової ліквідності	1 ÷ 2	4,631	3,419	2,833	1,433	1,308	-3,323	-71,7
Коефіцієнт загальної ліквідності	> 1	2,780	3,570	2,719	1,494	1,848	-0,932	-33,5

– коефіцієнт загальної ліквідності в 2016-2019 роках значно перевищує оптимальне значення.

ФССК визначається рівнем її платоспроможності, який має підтримуватись постійно. Це важливо як для страхової компанії при формуванні страхового портфеля, так і для страхувальників при укладанні договорів страхування.

Платоспроможність страховика — це його здатність своєчасно в повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання, передусім страхові, за рахунок наявності достатньої суми ліквідних активів і засобів платежу. Зобов'язання страховика складаються з двох груп:

1) зовнішні зобов'язання, тобто зобов'язання перед страхувальниками, фінансовими установами, перестраховиками, бюджетом і т. ін. їх обсяг є основним при визначенні рівня платоспроможності страховика;

2) внутрішні зобов'язання — це зобов'язання перед засновниками, філіями, співробітниками.

Законом України про страхування визначено умови, які забезпечують відповідний рівень платоспроможності страхової компанії (ст. 30 Закону України «Про страхування») [21]:

- наявність сплаченого статутного фонду;

- наявність гарантійного фонду;
- створення страхових резервів, достатніх для майбутніх страхових виплат;
- перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності.

Законом України «Про страхування» передбачено, що страховики відповідно до обсягів страхової діяльності зобов'язані підтримувати належний рівень фактичного запасу платоспроможності (нетто-активів). На будь-яку дату фактичний запас платоспроможності страховика повинен перевищувати розрахунковий нормативний запас платоспроможності. Порядок визначення нормативного та фактичного запасів платоспроможності страховика надано в законі [21].

Фактичний запас платоспроможності (нетто-активи) страховика визначається вирахуванням із загальної вартості майна страховика суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, в тому числі страхових.

Страхові зобов'язання дорівнюють обсягам наявних технічних резервів.

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, на будь-яку дату залежить від обсягів страхової діяльності, а саме від двох основних показників: надходження страхових премій та здійснення страхових виплат.

Нормативний запас платоспроможності страховика дорівнює більшій з двох величин, що визначаються:

перша — шляхом множення суми надходжень страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових премій зменшується на 50 відсотків страхових премій, належних перестраховикам;

друга — шляхом множення суми страхових виплат за попередні 12 місяців на 0,26 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових виплат зменшується на 50 відсотків

виплат, що компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами перестраховування [21].

Шляхом порівняння фактичного запасу платоспроможності страховика з більшою з величин нормативного запасу платоспроможності визначається виконання умови платоспроможності страховика.

Проведемо аналіз зміни платоспроможності ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Розрахунок платоспроможності ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 рр.

Показник	На кінець року					Темп приросту за 2016-2019, %
	2015	2016	2017	2018	2019	
1	2	3	4	5	6	7
Фактичний запас платоспроможності (ФЗП)						
1. Загальна сума активів (Ф. №1 р. 1300)	955 180	802 353	659 960	368 110	574 089	-39,9
2. Нематеріальні активи (Ф. №1 р. 1000)	6 213	8 891	8 966	7 702	6 620	6,6
3. Загальна сума зобов'язань (Ф. 1 р. 1595+1695+1700+1800)	535 832	336 404	378 662	334 849	377 137	-29,6
4. ФЗП (р.1 – р. 2 – р. 3)	413 135	457 058	272 332	25 559	190 332	-53,9
Нормативний запас платоспроможності (НЗП)						
5. Страхові премії (Ф. №2 р. 2011)	699 324	786 642	813 356	757 068	758 412	8,4
6. Сума страхових премій, належна перестраховикам (Ф. №2 р. 2012)	43 558	33 099	15 872	5 642	4 236	-90,3
7. НЗП1 [(р.5 – р.6 x 0,5) x 0,18]	121 958	138 617	144 976	135 764	136 133	11,6
8. Страхові виплати (Ф. №2 р. 2070)	317 856	386 743	481 196	496 900	482 511	51,8
9. Сума виплат, що компенсуються перестраховиками (Примітки до річн.звітності)	55 538	950	3 135	492	157	-99,7
10. НЗП2 [(р.8 - р. 9 x 0,5) x 0,26]	75 423	100 430	124 703	129 130	125 432	66,3
11. НЗП, що приймається	121 958	138 617	144 976	135 764	136 133	11,6
12. Перевищення ФЗП над НЗП	291 177	318 441	127 356	-110 205	54 199	-81
13. Показник платоспроможності (р. 4 / р. 11)	338,8	329,7	187,8	18,8	139,8	-58,7

В результаті розрахунків виявилось, що величина фактичного запасу платоспроможності ПрАТ «СК «Провідна» перевищує її нормативну величину протягом 2016-2017 років і на кінець 2019 року. Це позначає, що СК «Провідна» є платоспроможною в цих періодах. На кінець 2018 року СК була неплатоспроможною. Крім цього показник платоспроможності страховика поступово знижувався в 2016-2018 роках. Така тенденція, яка відзначається зниженням платоспроможності свідчить про зменшення можливостей та гарантій страхової компанії у виплаті страхових сум і страхового відшкодування.

2.4. Аналіз показників фінансової стійкості

Порядок розрахунку основних показників фінансової стійкості страхової компанії наведений в табл. 2.5 [49, с. 193].

Таблиця 2.5

Розрахунок показників фінансової стійкості страховика

№ п/п	Показники	Порядок розрахунку	Нормативне значення
1	2	3	4
1.	Коефіцієнт загальної ліквідності, %	<u>Ліквідні активи</u> Страхові резерви	більше 100 %
2.	Частка власного капіталу в пасивах, %	<u>Власний капітал</u> Пасиви	10% - 60%
3.	Частка страхових резервів у пасивах, %	<u>Страхові резерви</u> Пасиви	зростання
4.	Частка страхових зобов'язань, яка забезпечена власним капіталом, %	<u>Страхові резерви</u> Власний капітал	більше 28%
5.	Коефіцієнт перестрахування, %	Частка страхових премій, передана <u>в перестрахування</u> Страхові премії	не більше 50%
6.	Прибутковість власного капіталу, %	<u>Чистий прибуток</u> Власний капітал	не менше 5%
7.	Питома вага статутного капіталу у власному капіталі, %	<u>Статутний капітал</u> Власний капітал	зростання

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4
8.	Достатність власних коштів, %	<u>Власний капітал</u> Страхові резерви	250% - 350%
9.	Достатність величини страхових резервів, %	<u>Страхові резерви</u> Страхові виплати	Більше 100%
10.	Показник ліквідності страхових резервів, %	<u>Страхові резерви</u> Ліквідні активи	не більше 100%
11.	Показник терміновості, %	<u>Грошові кошти</u> Страхові резерви	не менше 3%
12.	Показник платоспроможності, %	<u>Фактичний запас платоспроможності</u> Нормативний запас платоспроможності	зростання

Розрахунок цих показників для ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках наданий в таблиці 2.6.

Проаналізуємо одержані результати проведеної оцінки показників фінансової стійкості СК «Провідна».

Коефіцієнт загальної ліквідності характеризує спроможність страхової компанії у найкоротший термін виплатити страхове відшкодування за рахунок наявних активів. Величина вищезазначеного показника не повинна бути менша 100%. Показник загальної ліквідності страхової компанії «Провідна» протягом досліджуваного періоду відповідає нормативному значенню.

Показник - частка власного капіталу в пасивах страхової компанії «Провідна» тільки на кінець 2018 року не відповідає нормативу, тобто на кінець 2018 року СК була фінансово нестійкою.

Частка страхових резервів в пасивах СК «Провідна» не має постійної тенденції змін, що не відповідає нормативу. Відповідно, забезпеченість страхових зобов'язань власними ресурсами СК «Провідна» значно перевищує нормативне значення, окрім значення на кінець 2018 року.

Значний вплив на фінансову стійкість страхової компанії здійснює частка страхових премій, яка передана в перестраховування. В страховій компанії «Провідна» у 2016-2019 рр. мала частка договорів страхування має перестраховувальний захист (показник становить 0,1%-1,1%). Це позитивно

Таблиця 2.6

Основні показники фінансової стійкості ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках

Показники	Норматив	На кінець року				
		2015	2016	2017	2018	2019
1	2	7	4	5	6	7
Коефіцієнт загальної ліквідності, %	Більше 100%	278,0	357,0	271,9	149,4	184,8
Частка власного капіталу в пасивах, %	10-60%	43,9	58,1	42,6	9,0	34,3
Частка страхових резервів у пасивах, %	зростання	27,9	35,6	47,2	84,7	60,9
Частка страхових зобов'язань, яка забезпечена власним капіталом, %	більше 28%	63,4	163,2	90,3	10,7	56,4
Коефіцієнт перестраховування, %	не більше 50%	1,1	0,3	0,1	0,1	0,6
Прибутковість власного капіталу, %	не менше 5%	22,6	10,0	-65,6	-745,3	-11,1
Питома вага статутного капіталу у власному капіталі, %	зростання	19,0	17,1	28,3	239,1	47,6
Достатність власних коштів, %	250-350%	157,6	163,2	90,3	10,7	56,4
Достатність величини страхових резервів, %	> 100%	43,1	39,1	39,8	41,0	45,6
Показник ліквідності страхових резервів, %	не більше 100%	41,6	54,1	64,2	110,4	117,8
Показник терміновості, %	не менше 3%	183,9	134,5	109,8	48,2	42,7
Показник платоспроможності, %	зростання	338,8	329,7	187,8	18,8	139,8

впливає на фінансову стійкість СК «Провідна», оскільки на своєчасність виконання її страхових зобов'язань може вплинути фінансова стійкість перестраховиків.

Показник достатності власних коштів, значення якого особливо суттєве при прийнятті рішення щодо максимальної відповідальності за окремим ризиком. Розмір цього показника не повинен перевищувати 250%-350%.

Показник достатності власних коштів за аналізований період має недостатнє значення, при тому що спостерігалась негативна тенденція зниження цього показника в 2016-2018 рр. В 2019 році достатність власних коштів підвищилась відносно кінця 2018 року.

Показник достатності страхових резервів характеризує достатність страхових премій для формування цих резервів. Це пояснюється тим, що нетто-премія є джерелом формування страхових (технічних) резервів, тоді як страхові резерви відображають величину страхових зобов'язань. Результат показника повинен бути не менше 100%. Показник достатності страхових резервів СК «Провідна» в 2016-2019 рр. менше за нормативне. Для покращення ситуації, в якій опинилася страхова компанія, необхідно переглянути тарифну політику і структуру страхового портфеля.

Для оцінки ліквідності страхових резервів розраховується показник ліквідності технічних резервів. Його величина не повинна перевищувати 100%. Цей показник для СК «Провідна» на кінець 2018 і 2019 років перевищує нормативне значення.

Поряд із показником ліквідності технічних резервів не менш важливим показником є швидкість розрахунку за страховими зобов'язаннями. Для цього використовують показник терміновості. Він характеризує можливість компанії миттєво виконати свої зобов'язання перед страхувальниками за страховими виплатами.

Необхідно зазначити, що величина показника терміновості СК «Провідна» є більшим, ніж 3%, що свідчить про ефективне управління активами, частину яких страхова компанія зосереджує в грошових коштах.

Одним із показників рентабельності є прибутковість власного капіталу. Цей показник показує, наскільки успішно страховик трансформує страхові внески та доходи від інвестицій в прибутки акціонерів. Відповідно до стандартів органів страхового нагляду та аудиторських служб ЄС значення цього показника повинно бути не меншим ніж 5% [ ]. В страховій компанії «Провідна» в 2017–2019 рр. були отримані збитки, тому середня прибутковість власного капіталу мала негативне значення.

Отже, за багатьма показниками можна зробити висновки, що СК «Провідна» не є фінансово стійкою. Але проведена оцінка фінансової стійкості за окремими показниками не дає можливості точно визначити фінансову стійкість, оскільки деякі показники відповідають нормативним значенням, а інші – ні.

2.5. Оцінка фінансової стійкості і надійності за тестами раннього попередження

Для оцінки фінансової надійності СК «Провідна» була використана методика, розроблена Нацкомфінпослуг з метою стандартизації процедур здійснення аналізу діяльності страховиків та своєчасного виявлення ризиків у їх діяльності і відображена в Рекомендаціях щодо аналізу діяльності страховиків. Ця методика була надана в підрозділі 1.3. Вона представляє собою тести раннього попередження (ТРП). ТРП – це система порівняння фактичних фінансових показників діяльності страховиків з визначеними Нацкомфінпослуг показниками, їх узагальнення та оцінка ризиків діяльності страховиків [50].

Відповідно до Рекомендацій здійснюється аналіз капіталу, активів, перестрахування, страхових резервів, дохідності, ліквідності і надається відповідна оцінка. Система показників аналізу діяльності страхової компанії, зміст і порядок їх розрахунку був наведений в першому розділі

кваліфікаційної роботи (табл. 1.2). На підставі табл. 1.2 були відібрані вихідні дані (показники діяльності СК)), які використовуються при розрахунку показників тестів раннього попередження, надані в таблиці 2.7.

На підставі цих даних буди розраховані значення показників тестів раннього попередження для СК «Провідна» в 2016-2019 роках, які представлені в таблиці 2.8. В цій таблиці також надана фактична оцінка кожного показника ТРП, яка визначається шляхом порівняння розрахованого значення показника з відповідною шкалою значень, наведеною у табл. 1.2.

Загальна оцінка визначається як сума фактичних оцінок по окремих показниках, помножених на відповідні коефіцієнти (із шкали значень). Вона округлюється до цілого числа за загальними правилами округлення.

В табл. 2.9 представлений розрахунок загальної оцінки фінансової надійності СК «Провідна» в 2016-2019 роках. В результаті фактичної оцінки кожного показника СК «Провідна» визначена загальна оцінка, яка в результаті округлення складає:

- на кінець 2015 року – 2. Це позначає, що ПрАТ «СК «Провідна» має задовільний фінансовий стан, у страхової компанії відсутні серйозні проблеми, і фінансові показники знаходяться на середньому рівні;
- на кінець 2016, 2017 і 2019 років - 3. Це позначає, що ПрАТ «СК «Провідна» має граничний фінансовий стан, який викликає побоювання, фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній;
- на кінець 2018 року - 4. Це що позначає, що ПрАТ «СК «Провідна» має незадовільний, нестабільний фінансовий стан, який вважається неприпустимим.

Позитивним є те, що за 2019 рік рівень фінансової стійкості, надійності ПрАТ «СК «Провідна» підвищився відносно кінця 2018 року.

Отже, в результаті оцінки фінансової надійності СК «Провідна» за тестами раннього попередження виявлено, що в цій страховій компанії необхідно здійснювати заходи підвищення її фінансової надійності і стійкості.

Таблиця 2.7

Дані для розрахунку показників ТРП для СК «Провідна» за 2016-2019 рр.

Показник	На кінець року				
	2015	2016	2017	2018	2019
Чистий капітал	413 135	457 058	272 332	25 559	190 332
Високоліквідні активи	489174	384034	342147	150319	149060
Зобов'язання, загальна сума зобов'язань	535 832	336 404	378 662	334 849	377 137
Дебіторська заборгованість	109 741	127 893	127 246	146 491	159 146
Сума чистих премій	617053	729783	782947	761381	767106
Зароблені страхові платежі	699324	786642	813356	757068	758412
Чистий прибуток (або збиток)	94974	46735	-184516	-247903	-21889
Виплати і витрати	384 827	474 641	582 041	603 663	575 117
Прибуток від фінансової діяльності	0	0	0	0	2033
Середній обсяг фінансових інвестицій протягом року	242500,0	244993,5	161339,5	56220,0	91824,5
Чисті страхові резерви	258 538	282 972	310 956	311 106	345 060

Таблиця 2.8

Розрахунок показників тестів раннього попередження для СК «Провідна» за 2016-2019 рр. та їх оцінка

№ п/п	Показник	На кінець року					Оціночні значення за ТРП на кінець року				
		2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
1	Показник дебіторської заборгованості	26,56	27,98	46,72	573,15	83,61	1	1	1	4	3
2	Показник ліквідності активів	91,29	114,16	90,36	44,89	39,52	2	1	2	4	4
3	Показник ризику страхування	149,36	159,67	287,50	2978,92	403,04	2	2	3	4	4
4	Зворотний показник платоспроможності	129,70	73,60	139,04	1310,10	198,15	4	3	4	4	4
5	Показник доходності	22,99	10,23	-67,75	-969,92	-11,50	3	3	4	4	4
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу)	62,37	65,04	74,34	79,29	74,97	2	2	2	2	2
7	Показник змін у капіталі	127,82	110,63	59,58	9,39	744,68	1	1	1	2	1
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	120,80	118,27	107,28	97,25	100,75	1	1	1	1	1
9	Показник незалежності від перестраховування	88,24	92,77	96,26	100,57	101,15	4	4	4	4	4
10	Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	62,58	61,91	114,18	1217,21	181,29	2	2	4	4	4
11	Показник доходності	0,00	0,00	0,00	0,00	2,21	3	3	3	3	3

Таблиця 2.9

Оцінка фінансової надійності СК «Провідна» за тестами раннього попередження в 2016-2019 рр.

№ п/п	Показник	На кінець року				
		2015	2016	2017	2018	2019
1	Показник дебіторської заборгованості	0,04	0,04	0,04	0,16	0,12
2	Показник ліквідності активів	0,2	0,1	0,2	0,4	0,4
3	Показник ризику страхування	0,12	0,12	0,18	0,24	0,24
4	Зворотний показник платоспроможності	0,72	0,54	0,72	0,72	0,72
5	Показник доходності	0,18	0,18	0,24	0,24	0,24
6	Показник обсягів страхування (андеррайтингу)	0,12	0,12	0,12	0,12	0,12
7	Показник змін у капіталі	0,06	0,06	0,06	0,12	0,06
8	Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06
9	Показник незалежності від перестраховування	0,72	0,72	0,72	0,72	0,72
10	Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	0,32	0,32	0,64	0,64	0,64
11	Показник доходності	0,12	0,12	0,12	0,12	0,12
Загальна оцінка фінансової надійності*		2,66 $\approx$ 3	2,38 $\approx$ 2	3,10 $\approx$ 3	3,54 $\approx$ 4	3,44 $\approx$ 3

* «2» – задовільна оцінка свідчить про відсутність суттєвих проблем, тобто фінансові показники знаходяться на середньому рівні;

«3» –гранична оцінка (фінансовий стан викликає побоювання, фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній);

«4» - незадовільна) - вважається неприпустимим, фінансовий стан є дуже нестабільним;

Висновки до розділу 2

В другому розділі кваліфікаційної роботи було здійснено оцінювання фінансової стійкості ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках за розробленою автором методикою. В результаті аналізу фінансової стійкості і надійності ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз динаміки і структури балансу ПрАТ «СК «Провідна» показав, що в 2016–2019 рр. активи змінювалися нерівномірно, тобто розвиток цієї компанії був нестабільним. Причому зміна активів СК відбувалася на фоні збільшення обсягів продажів страхових послуг, що свідчить про розвиток діяльності компанії.

2. В структурі пасивів страхової компанії «Провідна» питома вага власного капіталу в пасивах не має постійної тенденції. Якщо в 2016-2017 роках і в 2019 роках цей показник зростав, то в 2018 році – навпаки питома вага власного капіталу зменшилась до 9,04%, що не відповідає встановленому нормативу (10-60%). Це пов'язано зі збитковою діяльністю компанії в 2017-2018 роках. В 2019 році частка власного капіталу зросла до 34,31%, в результаті збільшення статутного капіталу і додаткового капіталу.

3. Аналіз ліквідності СК «Провідна» показав, що всі коефіцієнти ліквідності в 2016-2019 роках значно перевищують нормативне значення.

4. В результаті аналізу платоспроможності СК «Провідна» виявилось, що величина фактичного запасу платоспроможності перевищує її нормативну величину протягом досліджуваного періоду, окрім значення на кінець 2018 року. Це позначає, що СК «Провідна» є платоспроможною в досліджуваному періоді, окрім кінця 2018 року.

5. Оцінка фінансової стійкості ПрАТ «Провідна» показала, що більшість показників фінансової стійкості не відповідають нормативним значенням і вимогам, отже страхова компанія на кінець 2019 року не є фінансово стійкою.

6. Для оцінки фінансової надійності і стійкості страхової компанії була використана методика (ТРП), яка розроблена Нацкомфінпослуг. Були

розраховані і оцінені 11 показників діяльності страхової компанії в 2016-2019 роках та визначена загальна оцінка, яка показала, що ПрАТ «СК «Провідна» на кінець 2019 року має граничний фінансовий стан, фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній. Тому в ПрАТ «СК «Провідна» за тестами раннього попередження виявлено, що в цій страховій компанії необхідно здійснювати заходи підвищення її фінансової надійності і стійкості.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

3.1. Розробка моделі інтегрального показника фінансової стійкості страхової компанії

Традиційно оцінка фінансової стійкості страхової компанії здійснюється з використанням певного набору фінансових показників, які були використані в другому розділі роботи для оцінки фінансової стійкості ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» в 2016-2019 роках.

Основна проблема оцінювання фінансової стійкості і надійності страхових компаній в цілому полягає в тому, що дві страхові компанії досить складно порівнювати. За окремо взятими показниками певна страхова компанія краща за іншу, а по іншим – гірша. Тому задача полягає в тому, щоб побудувати таку модель оцінювання ФССК, яка б дозволила порівнювати різні страхові компанії за рівнем фінансової стійкості, а також визначати динаміку рівня фінансової стійкості однієї страхової компанії за певний період часу.

Взагалі при оцінюванні фінансової стійкості із застосуванням коефіцієнтного методу можна проаналізувати значення окремих коефіцієнтів, які характеризують ФССК в певний момент часу, але в першому розділі нами було визначено, що фінансова стійкість страхової компанії – це динамічна характеристика. Тому оцінка фінансової стійкості ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» була здійснена за 2016-2019 роки, що дозволило враховувати не статичний стан страхової компанії, а її динамічну характеристику.

Отже, для оцінювання фінансової стійкості доцільно використовувати не тільки показники, які характеризують фінансовий стан, а й досліджувати стабільність діяльності страхової компанії.

Застосування коефіцієнтного методу оцінювання ФССК дозволяє дослідити діяльність страхової компанії за різними напрямками і виявити особливості її функціонування, але не дозволяє визначити узагальнюючу оцінку фінансової стійкості. Тому виникає необхідність у визначенні інтегрального (одиначного) показника ФССК, який дозволить визначити динаміку зміни фінансової стійкості будь-якої компанії, а також можливість порівнювати фінансову стійкість декількох страхових компаній.

Саме один кількісний показник оцінювання ФССК дозволить оцінити її фінансову стійкість як динамічну характеристику.

Так, тести раннього попередження, як методика оцінки фінансової надійності страхової компанії, є найбільш завершеною, однак не позбавленою недоліків. Чотирьох бальна система оцінювання не дозволяє визначити динаміку рівня фінансової надійності страхової компанії.

Питанням розробки методичних підходів до розрахунку агрегованих показників присвячено наукові праці таких вчених як Коваленко В.В. [51], Лігоненко Л.О. [52], Міщенко С.В. [53], Воронкової С.В. [54] та інших. Тільки ці автори розробляли такі агреговані показники для банків, підприємств.

Задача визначення таких агрегованих, інтегральних показників полягає в тому, щоб сформувати набір (систему) показників, які будуть зведені в один інтегральний показник. Так, Л.О. Лігоненко пропонує наступні принципи формування системи показників-індикаторів кризового стану та загрози банкрутства підприємств [52]:

- обрані показники повинні забезпечити виявлення та оцінку кризових явищ в діяльності підприємства ;
- наявність інформаційного забезпечення для розрахунку значень показників;
- можливість чіткого визначення алгоритмів розрахунку показників-індикаторів кризи;

- можливість накопичення статистичної бази динаміки показників, що з часом може стати інформаційною базою для розробки моделей ймовірності банкрутства;

- обрані показники повинні відображати основні напрями оцінки фінансового стану підприємств, де можна виявити ознаки кризових явищ або передумови до їх появи;

- оптимальна кількість показників за кожним напрямом дослідження, виключення зі складу системи показників, що повторюють один одного.

При застосуванні інтегральних методів фінансова стійкість розраховується як агрегована сукупність базових показників.

Отже, для формування системи-індикаторів ФССК необхідно здійснити наступні заходи:

- затвердити перелік показників, які характеризують фінансову стійкість за різними напрямками і на базі яких буде формуватися інтегральний показник;
- визначити критичні значення цих показників;
- визначити порядок розрахунку показників-індикаторів.

При визначенні сукупності індикаторів (показників) оцінювання ФССК необхідно враховувати, що повинні обиратися ті показники, які використовуються в їх фінансовій звітності.

Отже, для оцінювання ФССК необхідно обрати показники-індикатори, що відображають і ліквідність, платоспроможність, і ефективність перестрахування, ефективність діяльності. Тому, для оцінки ФССК інтегральним методом були обрані ті показники, які використані в другому розділі при оцінюванні фінансової стійкості (табл. 3.1)

Значна кількість показників, якими характеризується діяльність страхової компанії, мають обмеження лише на мінімум та не мають обмеження на максимум. Це насамперед показники прибутковості, терміновості. За сутності цих показників їх максимальне числове значення наближується до нескінченості. У той же час частина показників, як, наприклад, показники структури пасивів, капіталу мають математичне обмеження верхньої границі

Таблиця 3.1

Показники-індикатори фінансової стійкості страхової компанії для побудови інтегрального показника та їх нормативні значення

Критерій	Позначення	Формула розрахунку	Оптимальне значення
1	2	3	4
Коефіцієнт загальної ліквідності	K1	$\frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Страхові резерви}}$	більше 100%
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	K2	$\frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Страхові резерви}}$	20-35%
Частка власного капіталу в пасивах	K3	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви}}$	10-60%
Частка страхових зобов'язань, яка забезпечена власним капіталом	K4	$\frac{\text{Страхові резерви}}{\text{Власний капітал}}$	28-60%
Коефіцієнт перестраховування, %	K5	Частка страхових премій, передана в перестраховування $\frac{\text{Страхові премії}}{\text{Страхові премії}}$	не більше 50%
Прибутковість власного капіталу	K6	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$	не менше 5%
Достатність власних коштів, %	K7	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Страхові резерви}}$	250% - 350%
Достатність величини страхових резервів, %	K8	$\frac{\text{Страхові резерви}}{\text{Нетто-премія}}$	більше 100%
Показник терміновості, %	K9	$\frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Страхові резерви}}$	не менше 3%
Коефіцієнт стабільності	K10	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальні зобов'язання}}$	більше 100%

на рівні одиниці. Однак зростання або зменшення показників-індикаторів до можливого максимуму або мінімуму не завжди відповідають підвищенню фінансової стійкості страхової компанії. Так, страхова компанія, яка тримає всі кошти у вигляді грошових коштів, не зможе забезпечити високої прибутковості, яку вимагає формування її інвестиційного портфеля. Деякі з

показників фінансової стійкості мають оптимальне значення в певному інтервалі.

Для формування інтегрального показника ФССК застосуємо методику формування також інтегрального показника тільки для банківської установи. Так, Крухмаль О.В. пропонує визначати інтегральний показник для оцінки фінансової стійкості банку як суму значень віднормованих коефіцієнтів [55]:

$$I_{\Phi C} = \sum_{s=1}^n \frac{P_i}{N_i}, \quad (3.1)$$

де

$I_{\Phi C}$ – інтегральний показник фінансової стійкості;

P_i, N_i – відповідно поточне та нормативне (оптимальне) значення i -того показника.

Отже, інтегральний показник для оцінки фінансової стійкості страхової компанії будемо розраховувати як суму значень віднормованих показників-індикаторів, які оцінюють різні аспекти діяльності страхової компанії

При такому підході, на наш погляд, інтегральний показник не дає надійної оцінки фінансової стійкості. Тому пропонуємо використовувати для нормування показників-індикаторів фінансової стійкості страхової компанії не точкове значення оптимального значення показника, а його інтервальну оцінку. Відомо, що інтервальна оцінка більш надійна, ніж точкова. Тоді формула визначення інтегрального показника як суми значень віднормованих коефіцієнтів приймає вигляд:

$$I_{\Phi C} = \sum_{s=1}^k \frac{P_s}{N_s} + \sum_{i=1}^{n-k} \frac{P_i}{[N_{i \min}, N_{i \max}]}, \quad (3.2)$$

де

k – кількість індикаторів, які не мають інтервального нормативного (оптимального) значення;

$N_{i \min}, N_{i \max}$ – відповідно мінімальне і максимальне оптимальне значення i -того показника.

При цьому, виходячи з принципів виконання всіх критеріїв фінансової стійкості страхової компанії, що включені до формули, значення інтегрального показника має бути не менше 10, а у разі зниження стійкості страхової компанії значення буде становитися нижче 10.

Далі із застосуванням формули 3.2 та 10 індикаторів-показників фінансової стійкості страхової компанії розрахуємо інтегральний показник фінансової стійкості ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» в 2016-2019 роках.

Інтегральний показник фінансової стійкості страхової компанії визначається наступним чином:

$$I_{\text{фс}} = \frac{K2}{[0.2,0.35]} + \frac{K3}{[0.1,0.6]} + \frac{K4}{[0.28,0.6]} + \frac{K7}{[2.5,3.5]} + \frac{K11}{[0.1,0.3]} + \frac{K1}{1} + \frac{K5}{0.5} + \frac{K6}{0.05} + \frac{K8}{1} + \frac{K0}{0.03} + \frac{K10}{0.1} \quad (3.3)$$

В таблиці 3.2 надані розраховані значення 10 індикаторів-показників фінансової стійкості ПрАТ «СК «Провідна».

Таблиця 3.2

Значення показників, що характеризують фінансову стійкість
ПрАТ «СК «Провідна»

Показник	На кінець року				
	2015	2016	2017	2018	2019
K1	2,780	3,570	2,719	1,494	1,848
K2	2,109	1,485	1,212	0,482	0,427
K3	0,439	0,581	0,426	0,090	0,343
K4	0,634	1,632	0,903	0,107	0,564
K5	0,011	0,003	0,001	0,001	0,006
K6	0,226	0,100	-0,656	-7,453	-0,111
K7	1,576	1,632	0,903	0,107	0,564
K8	0,837	0,738	0,647	0,628	0,724
K9	1,839	1,345	1,098	0,482	0,427
K10	0,783	1,385	0,743	0,099	0,522

На підставі таблиці 3.2 розрахуємо нижню та верхню межу інтегрального показника фінансової стійкості ПрАТ «СК «Провідна» (табл.3.4, 3.5).

Таблиця 3.3

Значення інтегрального показника фінансової стійкості
ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках

Показник	На кінець року				
	2015	2016	2017	2018	2019
Верхня межа інтегрального показника	78,5	60,9	33,5	-129,0	18,0
Нижня межа інтегрального показника	88,3	72,5	41,8	-126,8	23,2

Як видно з таблиці 3.3, спостерігається негативна тенденція поступового зменшення інтегрального показника фінансової стійкості страхової компанії «Провідна» в 2016-2018 роках. Взагалі на кінець 2018 року значення інтегрального показника має негативне значення, що свідчить що страхова компанія знаходилася в кризовому стані. За 2019 рік фінансова стійкість СК «Провідна» підвищилась, але залишилась нижче, ніж в 2016-2017 роках.

Фактично розрахований інтегральний показник фінансової стійкості ПрАТ «СК «Провідна» підтвердив висновки, які були отримані за тестами раннього попередження.

Методика використання запропонованої моделі інтегральної оцінки фінансової стійкості страхової компанії надана на рис. 3.1.

Таким чином, запропоновано використовувати інтегральний показник для оцінки ФССК як суму значень віднормованих коефіцієнтів фінансової стійкості за їх оптимальним значенням. Така модель може бути використана для порівняння рівня фінансової стійкості як однієї страхової компанії за декілька періодів, так і для порівняння рівня фінансової стійкості різних страхових компаній, а також для рейтингування страхових компаній.

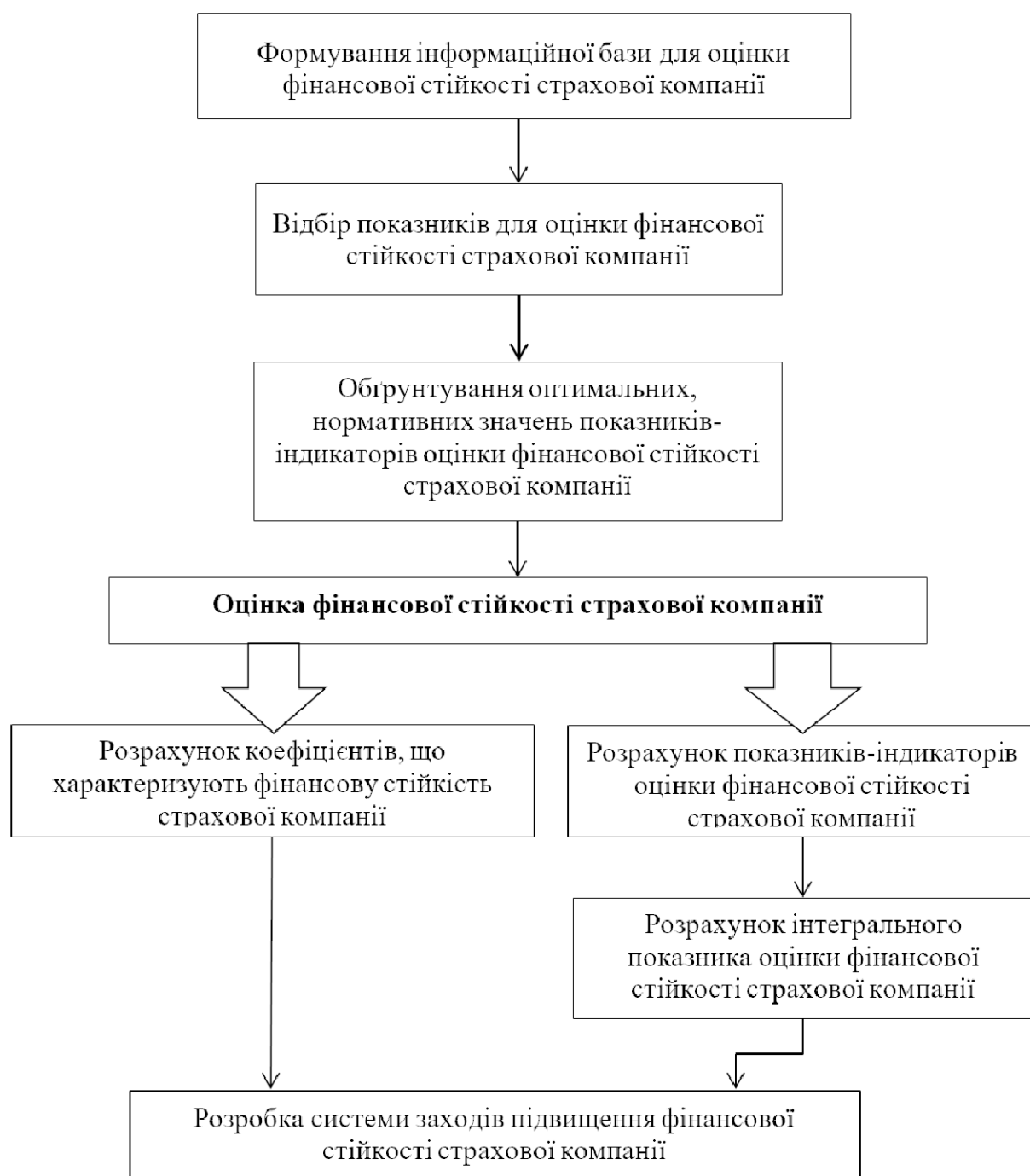

Рис. 3.1. Методика використання моделі інтегральної оцінки фінансової стійкості страхової компанії

3.2. Напрями підвищення фінансової стійкості страхових компаній

Щоб забезпечити ФССК, виходячи з особливостей здійснення страхової діяльності, необхідно розробити такий механізм забезпечення фінансової

стійкості, який би забезпечував виконання страхових зобов'язань за будь-яких умов.

Забезпечення ФССК – це дуже складний процес, пов'язаний з постійним контролем фінансових показників діяльності та своєчасною реакцією управління апарату на зміну внутрішніх та зовнішніх умов функціонування страхової компанії.

Першим напрямом підвищення ФССК є збільшення власного капіталу, оскільки власний капітал страховика є гарантією виконання ним своїх зобов'язань при виникненні несприятливих умов.

Оскільки забезпечення та підвищення ФССК полягає у забезпеченні оптимального співвідношення власного і залученого капіталу (страхових резервів), тому необхідно оптимізувати розмір власного капіталу та джерел залучення страхових резервів.

Особливості страхової діяльності вимагають постійного збільшення розмірів статутного капіталу страхових компаній. По перше, збільшення статутного капіталу страхової компанії забезпечує її подальший розвиток. По друге, збільшення частки власного капіталу знижує страхові ризики, підвищує платоспроможність та фінансову стійкість страховика. Крім того, розмір статутного капіталу страховика встановлюється наглядовими і регуляторними органами. Так, з 1 липня 2020 року відповідно до Закону України про «спліт» Національний банк України став регулятором діяльності небанківських фінансових установ, в тому числі і страхових компаній [56; 57]. І перед НБУ стоїть завдання змінити вимоги до мінімального розміру статутного капіталу.

Переважає більшість страхових компаній України здійснює свою діяльність у формі акціонерних товариств, тому збільшення статутного капіталу страхових компаній може здійснюватися шляхом збільшення кількості акцій або збільшення номінальної вартості акцій.

Джерелами збільшення статутного капіталу можуть бути додаткові внески власників страхової компанії або чистий прибуток.

Другим напрямом підвищення ФССК є вдосконалення управління страховими резервами, а отже і інвестиційною діяльністю страхової компанії. Можливість розміщення страхових резервів в різні види активів у певному співвідношенні (формування інвестиційного портфеля) безпосередньо впливає на фінансову стійкість та платоспроможність страховика. Як відомо, страхові резерви можуть інвестуватися в різні фінансові інструменти з метою отримання страховиком додаткового доходу. Тому часто виникає конфлікт між прагненням страхової компанії вкласти страхові резерви в більш прибуткові, а значить і більш ризикові фінансові інструменти, та необхідністю забезпечити збереження коштів, які належать до виплати страхувальникам. Тому для НБУ, як новому регулятору діяльності страхових компаній, дуже важливо встановити контроль за інвестиційною політикою страхових резервів.

Політична та економічна ситуація в Україні негативно впливає на інвестиційну діяльність страхових компаній. Відсутність на фінансовому ринку України довгострокових фінансових інструментів, в які могли б вкладати кошти страхові компанії, ненадійність вкладення коштів в акції українських підприємств обмежують інвестиційні можливості страхових компаній, знижують їх доходи, прибутки поки що не є надійним фінансовим інструментом, а, навіть так званих «блакитних фішок», є досить ризикованим.

Ставки за депозитами в Україні до останнього часу залишалися високими. І тому страхові компанії із задоволенням інвестували кошти в депозитні вклади в банківських установах, але зниження облікової ставки НБУ до 6 %, а значить і ставок за депозитами, призвело до того, що на сьогодні інвестування саме в депозити стало не таким привабливим для страхових компаній. Крім того, інвестування в ці фінансові інструменти пов'язане зі знеціненням грошової одиниці в результаті інфляції.

Інвестиції страхових компаній в об'єкти нерухомості незначні. Але вони можуть розглядатись як перспективний напрямок для страхових компаній, оскільки такі фінансові активи захищені від інфляційного знецінення.

Отже, для вдосконалення управління страховими резервами необхідно на Україні розвивати ліквідний та дохідний фінансовий ринок, на якому будуть обертатися не тільки високоліквідні короткострокові, але і надійні довгострокові фінансові інструменти. Це дозволить активізувати інвестиційну діяльність страхових компаній України, підвищить їх фінансову стійкість.

Третім напрямом підвищення ФССК є вдосконалення розрахунку страхових тарифів. Фінансова стійкість страховика залежить від правильного розрахунку тарифних ставок, які є ціною за страхову послугу. Тому для забезпечення ФССК існує необхідність попереднього вивчення та оцінки страхових тарифів з позиції розподілу їх на зобов'язання та власні кошти.

Така необхідність пояснюється тим, що у зв'язку з недостатністю статистичної інформації для розрахунку тарифів та прагненням страхових компаній до високих темпів збільшення страхових резервів шляхом завищення бруutto-ставки в резервах осіла досить значна частина власних коштів страховика (резерви, що вже можна вважати заробленими). Шляхом вирішення цієї проблеми може стати створення спеціальної організації або такої потужної компанії, яка збирала б статистичну інформацію з питань страхування та тарифи якої бралися б за основу всіма страховиками в країні. Так, наприклад, у Франції статистика з технічних досліджень ведеться при федерації страховиків, в Німеччині збором статистичної інформації займаються в основному найкрупніші страховики: в Англії – Ллойд, у Німеччині – Мюнхенське перестрахове товариство. Вони накопичують інформацію про різноманітні ризики та надають котирунки премій за новими ризиками. Ллойд дає котирунки по більш ніж 90% об'єктів, що вперше заявляються на страхування, хоча фактично його частка на ринку значно нижча.

Четвертим напрямом підвищення ФССК є проведення постійного фінансового моніторингу діяльності страховика.

Оскільки страхові операції можуть використовуватись для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом або інших кримінальних схем, тому

менеджмент страхової компанії повинен постійно здійснювати контроль за фінансовими операціями страхувальників і встановлювати джерела надходження їх грошових коштів.

П'ятий напрям підвищення ФССК – це впровадження бюджетування діяльності страховика. В основі бюджетування має лежати розробка планів фінансової діяльності страхової компанії та подальший їх аналіз і контроль. Система бюджетів страхової компанії повинна враховувати не лише баланс прибутків і видатків та визначення фінансового результату в розрізі всіх видів діяльності, а й усі специфічні аспекти грошових потоків, характерних тільки для даного виду фінансових відносин [58]. Застосування бюджетів дозволить оцінювати фінансову стійкість компанії і впроваджувати ті плани, які призводять до підвищення ФССК.

Збільшенню отриманого прибутку та підвищенню фінансової стійкості сприяє також впровадження інноваційних послуг та новітніх технологій.

Розвиваючи інноваційну діяльність в усіх напрямках функціонування, страхова компанія має можливість впродовж тривалого періоду часу отримувати надприбутки та нарощувати фінансові ресурси для впровадження нових послуг і новітніх технологій.

Одним із напрямів підвищення ФССК і забезпечення стабільної діяльності страховика є здійснення кризис-менеджменту. Управлінські підрозділи страховика повинні досліджувати причини і наслідки попередніх негативних явищ в економіці, формуючи на основі обробленої інформації коротко- й довгострокові стратегії антикризових заходів. За рахунок такої політики можна запровадити комплекс дієвих превентивних заходів ще на ранніх стадіях дестабілізації як страхового, так і інших суміжних ринків фінансових послуг (фондового ринку, валютного ринку, ринку нерухомості, банківського ринку), що в результаті дасть змогу страховику вийти з кризи не тільки швидкими темпами, але й з мінімальними втратами [59].

Проблема побудови ефективної системи оподаткування страхової галузі має велике значення, оскільки від кількості податків, їх функціонального

призначення, рівня ставок, диференційованого підходу, наявності та обґрунтованості пільг залежать можливості впливу податків на поведінку страхових компаній та інших суб'єктів економічної діяльності. Сьогодні це звучить особливо актуально, оскільки чинна система оподаткування страхових компаній ставить страховиків у виключне, порівняно з іншими юридичними особами, становище. Це єдина галузь, де оподатковується і прибуток (18%), і дохід (страхові платежі обкладаються податком на дохід за ставкою 3 %), що стало однією з основних причин існування різного роду податкових оптимізаційних схем [60].

Отже, основними напрямками підвищення ФССК є (рис. 3.2).

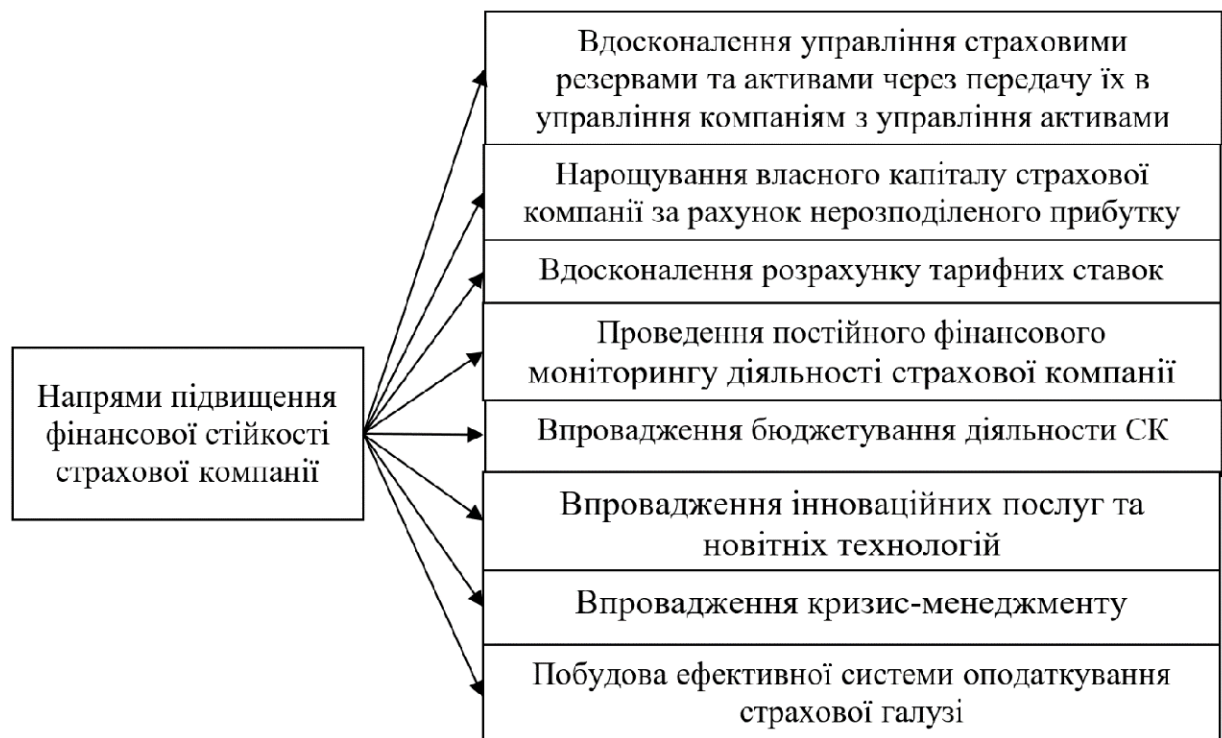

Рис.3.2. Напрями підвищення ФССК

Висновки до 3 розділу

Застосування коефіцієнтного методу оцінки фінансової стійкості страхової компанії дозволяє детально і всебічно дослідити діяльність

страхової компанії і виявити особливості її функціонування, але не дозволяє визначити узагальнюючу оцінку фінансової стійкості. Тому для оцінки фінансової стійкості необхідно використовувати методи, які дозволяють визначати фінансову стійкість як одну кількісну оцінку.

Запропоновано використовувати інтегральний показник для оцінки фінансової стійкості страхової компанії як суму значень віднормованих коефіцієнтів фінансової стійкості за їх оптимальним значенням. Така модель може бути використана для порівняння рівня фінансової стійкості як однієї страхової компанії за декілька періодів, так і для порівняння рівня фінансової стійкості різних страхових компаній.

Запропоновані основні напрями підвищення фінансової стійкості страхових компаній:

- вдосконалення управління страховими резервами та активами через передачу їх в управління компаніям з управління активами;
- нарощування власного капіталу страхової компанії за рахунок нерозподіленого прибутку, що дозволить поширити страховий захист на великі та катастрофічні ризики, збільшивши місткість страхового ринку;
- вдосконалення розрахунку тарифних ставок шляхом створення спеціальної організації або такої потужної авторитетної компанії, яка збирала б статистичну інформацію з питань страхування та тарифи якої бралися б за основу усіма страховиками в країні;
- проведення постійного фінансового моніторингу діяльності страхової компанії;
- впровадження бюджетування діяльності страхової компанії, інноваційних послуг та новітніх технологій, кризис-менеджменту;
- контроль НБУ за політикою формування страховиками резервів;
- побудова ефективної системи оподаткування страхової галузі.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретичних та практичних питань оцінки фінансової стійкості страхових компаній дозволяє зробити наступні висновки:

1. Аналіз економічної літературі щодо визначення поняття «фінансова стійкість страхової компанії» показав, що існує велика кількість визначень цього поняття. При визначенні цього поняття вчені ототожнюють фінансову стійкість із платоспроможністю, прибутковістю, надійністю; визначають як здатність страхової компанії виконувати взяті на себе зобов'язання перед страхувальниками, як здатність до подальшого розвитку і т.д.

2. Поняття «фінансова стійкість страхової компанії» сформульовано автором як динамічну характеристика стану та якості фінансових ресурсів страхової компанії, яка передбачає стабільний розвиток страхової компанії та її здатність залишатися платоспроможною та в повному обсязі і своєчасно виконувати всі свої зобов'язання, а також в короткі строки повернутися до рівноважного стану, який був порушений дією несприятливих факторів.

3. До факторів, що забезпечують ФССК, відносять: власний капітал страхової компанії; достатність обсягу страхових резервів; ефективну інвестиційну політику; урівноважену тарифну політику; збалансованість страхового портфелю; здійснення операцій перестрахування.

4. Всі існуючі методи оцінки ФССК можна поділити на три групи:

- методи визначення інтегрального показника;
- методи визначення одиничного показника;
- методи, які включають систему фінансових показників, що характеризують особливості страхової діяльності.

Щоб достовірно оцінити ФССК необхідно використовувати всі існуючі методи.

5. В другому розділі кваліфікаційної роботи було здійснено оцінювання фінансової стійкості ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках за

розробленою автором методикою. В результаті аналізу фінансової стійкості і надійності ПрАТ «СК «Провідна» в 2016-2019 роках були зроблені наступні висновки:

5.1. Аналіз динаміки і структури балансу ПрАТ «СК «Провідна» показав, що в 2016–2019 рр. активи змінювалися нерівномірно, тобто розвиток цієї компанії був нестабільним. Причому зміна активів СК відбувалася на фоні збільшення обсягів продажів страхових послуг, що свідчить про розвиток діяльності компанії.

5.2. В структурі пасивів страхової компанії «Провідна» питома вага власного капіталу в пасивах не має постійної тенденції. Якщо в 2016-2017 роках і в 2019 роках цей показник зростав, то в 2018 році – навпаки питома вага власного капіталу зменшилась до 9,04%, що не відповідає встановленому нормативу (10-60%). Це пов'язано зі збитковою діяльністю компанії в 2017-2018 роках. В 2019 році частка власного капіталу зросла до 34,31%, в результаті збільшення статутного капіталу і додаткового капіталу.

5.3. Аналіз ліквідності СК «Провідна» показав, що всі коефіцієнти ліквідності в 2016-2019 роках значно перевищують нормативне значення.

5.4. В результаті аналізу платоспроможності СК «Провідна» виявилось, що величина фактичного запасу платоспроможності перевищує її нормативну величину протягом досліджуваного періоду, окрім значення на кінець 2018 року. Це позначає, що СК «Провідна» є платоспроможною в досліджуваному періоді, окрім кінця 2018 року.

5.5. Оцінка фінансової стійкості ПрАТ «Провідна» показала, що більшість показників фінансової стійкості не відповідають нормативним значенням і вимогам, отже страхова компанія на кінець 2019 року не є фінансово стійкою.

5.6. Для оцінки фінансової надійності і стійкості страхової компанії була використана методика (ТРП), яка розроблена Нацкомфінпослуг. Були розраховані і оцінені 11 показників діяльності страхової компанії в 2016-2019 роках та визначена загальна оцінка, яка показала, що ПрАТ «СК «Провідна»

на кінець 2019 року має граничний фінансовий стан, фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній. Тому в ПрАТ «СК «Провідна» за тестами раннього попередження виявлено, що в цій страховій компанії необхідно здійснювати заходи підвищення її фінансової надійності і стійкості.

6. Застосування коефіцієнтного методу оцінки фінансової стійкості страхової компанії дозволяє детально і всебічно дослідити діяльність страхової компанії і виявити особливості її функціонування, але не дозволяє визначити узагальнюючу оцінку фінансової стійкості. Тому для оцінки фінансової стійкості необхідно використовувати методи, які дозволяють визначати фінансову стійкість як одну кількісну оцінку.

Запропоновано використовувати інтегральний показник для оцінки фінансової стійкості страхової компанії як суму значень віднормованих коефіцієнтів фінансової стійкості за їх оптимальним значенням. Така модель може бути використана для порівняння рівня фінансової стійкості як однієї страхової компанії за декілька періодів, так і для порівняння рівня фінансової стійкості різних страхових компаній.

7. Запропоновані основні напрями підвищення фінансової стійкості страхових компаній України:

- вдосконалення управління страховими резервами та активами через передачу їх в управління компаніям з управління активами;
- нарощування власного капіталу страхової компанії за рахунок нерозподіленого прибутку, що дозволить поширити страховий захист на великі та катастрофічні ризики, збільшивши місткість страхового ринку;
- вдосконалення розрахунку тарифних ставок шляхом створення спеціальної організації або такої потужної авторитетної компанії, яка збирала б статистичну інформацію з питань страхування та тарифи якої бралися б за основу усіма страховиками в країні;
- проведення постійного фінансового моніторингу діяльності страхової компанії;

- впровадження бюджетування діяльності страхової компанії, інноваційних послуг та новітніх технологій, кризис-менеджменту;
- побудова ефективної системи оподаткування страхової галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова М.М., Петрук О.М., Уллубієва К.К. Страхування: навчально-методичний посібник. Житомир: ЖДТУ, 2011. 184 с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа : підручник. К.: Знання, 2011. 351 с.
3. Бойко А. О. Перестрахування як механізм забезпечення фінансової стійкості страхової компанії: дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. Суми, 2011. 278 с.
4. Бігдаш В. Д. Страхування : навчальний посібник. К. : МАУП, 2006. 448 с.
5. Страхування: теорія та практика: навчально-методичний посібник / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Єременко та ін.; за ред. проф. Н. М. Внукової. Х.: Бурун Книга, 2004. 376 с.
6. Вовчак О. Д. Страхування : навчальний посібник. 3-тє вид. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 480 с.
7. Гаманкова О. О. Фінанси страхових організацій : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2007. 328 с.
8. Гвозденко А. А. Страхование : учебник. М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. 464 с.
9. Козьменко О. В. Страховий ринок України в контексті сталого розвитку: монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 350 с.
10. Кравчук Г. В. Конкурентоспроможність і розвиток страхового ринку України : монографія. Чернігів: МНТУ ЧПБіП, 2009. 346 с.
11. Мних М. В. Страхування як механізм надання гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення : навчальний посібник. К.: Знання України, 2004. 428 с.
12. Нечипорук Л. В. Страховий ринок: закономірності становлення та розвитку в умовах глобалізації : монографія. Х.: Право, 2010. 278 с.

13. Орланюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховых компаний. М.: Анкил, 1994. 151 с.
14. Сплетухов Ю. А., Дюжиков Е.Ф. Страхование : учебное пособие. М.: ИНФРА-М, 2006. 312 с.
15. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія. Черкаси : Черкаський ЦНТЕГ, 2009. 570с.
16. Худяков А. И. Страхование право. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. 691 с.
17. Шахов В. В. Страхование: учебник. М.: Страховой полис, ЮНИТИ, 1997. 311 с.
18. Шихов А. К. Страхование: учебное пособие. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 431 с.
19. Шірінян Л. В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики : монографія. К.: ЦУЛ, 2014. 458 с.
20. Шумелда Я. П. Страхування: навч. посіб. 2-ге вид., розшир. К.: МА «БІЗОН», 2007. 384 с.
21. Про страхування: Закон України № 85/96-ВР від 07.03.1996. Дата оновлення: 3.07.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
22. Горбач Л. М. Страхова справа : навчальний посібник. 2-ге вид. К.: Кондор, 2003. 252 с.
23. Іванюк І. С, Маруженко Д. С. Теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії» // *Фінанси України*. 2006. № 11. С. 77–89.
24. Кудрявцев А. А. Актуарные модели финансовой устойчивости страховых компаний. СПб.: Институт страхования, 1997. 62 с.
25. Мурина Н. Н., Роговская А. А. Страхование дело : учебное пособие. Мн.: ИВЦ Минфина, 2005. 246 с.

26. Плиса В. Й. Страхування: навчальний посібник. К. : Каравела, 2006. 392 с.
27. Сухов В. А. Государственное регулирование финансовой устойчивости страховщиков: учебное пособие. М.: Издательский центр «Анкил», 1995. 112 с.
28. Тронин Ю. Н. Основы страхового бизнеса. М.: Издательство «Альфа-Пресс», 2006. 472 с.
29. Щербаков В. А., Костяева Е. В. Страхование : учебное пособие. М.: КНОРУС, 2007. 312 с.
30. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. №1576-ХІІ. Дата оновлення: 3.07.2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
31. Гомелля В. Б. Основы страхового дела. – М.: Московская финансово-промышленная академия, 2005. 113 с.
32. Нагайчук Н. Г. Особливості формування капіталу страховиків різних організаційно-правових форм // *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2011. № 3(12). С. 266–271.
33. Олійник В. М. Фінансова стійкість страхових компаній: монографія. Суми: Університетська книга, 2015. 287 с.
34. Машьянова О. Є. Особливості формування капіталу страховика та його вплив на капіталізацію компанію // *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 1. С. 77-84.
35. Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Затверджене Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 07.06.2018 р. № 850. Дата оновлення: 18.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#Text>
36. Гварлиани Т. Е., Балакирева В. Ю. Денежные потоки в страховании. М.: Финансы и статистика, 2004. 333 с.

37. Баранов А. Теоретичні засади управління страховим портфелем // *Ринок цінних паперів*. 2014. № 3. С. 35–38.
38. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія. Черкаси : Черкаський ЦНТЕГ, 2009. 570с.
39. Галушак В.В. Перестраховання як необхідна умова забезпечення фінансової стійкості та нормальної діяльності страховика // *Економіка та суспільство*. 2016. №2. С. 513–517.
40. Козьменко О. В., Козьменко С. М., Васильєва Т. А. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія. Суми, 2011. 388 с.
41. Ковтун І. О., Денисенко М. П., Кабанов В. Г. Основи актуарних розрахунків. Навчальний посібник. К.: «ВД «Професіонал», 2008. 480 с.
42. Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків: затверджене розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 р. № 3755. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3755486-05#Text>
43. Лутчин Н.П., Миронюк А.К. Статистика фінансів. Навч. посібник. 2-ге вид., випр. і доп. Львів: «Новий Світ-2000», 2006. 324 с.
44. Грищенко Н.Б. Основы страховой деятельности: Учеб. пособие. М.: Финансы и статистика, 2004. 274 с.
45. Основы страховой деятельности: Учебник / Отв. ред. проф. Т.А. Федорова. М.: Издательство БЕК, 2001. 768 с.
46. Офіційний сайт ПрАТ «Страхова компанія «Провідна». URL: www.providna.ua
47. Аберніхіна І.Г., Сокиринська І.Г. Система показників оцінки фінансової надійності страховика. *Фінанси України*. 2017. №6. С. 74-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_6_7 (дата звернення 01.12.2020).
48. Говорушко Т. А., Стецюк В. М., Толстенко О. Ю. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку. Монографія. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 168 с.

49. Кнейслер О. В. Прагматизм фінансової стійкості страховика // *Світ фінансів*. 2009. № 4 (21). С.192-197. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25948/1/%d0%9a%d0%bd%d0%b5%d0%b9%d1%81%d0%bb%d0%b5%d1%80%20%d0%9e..pdf>

50. Зінченко А. І., Байрамов М.К. Методи оцінки фінансової стійкості страхових компаній України. *Економічні читання: перспективи морської економічної діяльності в контексті Індустрії 4*: матеріали Всеукраїнській науковій конференції «, присвячені пам'яті першого декана Інженерно-економічного факультету НУК професора В.Ч. Лі (м. Миколаїв: НУК. 17-18 грудня 2020 р.). Миколаїв, 2020.

51. Коваленко В. В. Методичні підходи до визначення рівня фінансової стійкості банківської системи // *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 7(121). С.232-240.

52. Лігоненко Л.О. Антикризисне управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: монографія. К.: КНЕУ. 2001. 580 с.

53. Міщенко С.В. Проблеми оцінки впливу стабільності функціонування грошово-кредитної сфери на економічну безпеку країни // *Фінанси України*. 2010. № 7. С. 35-49.

54. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: Монографія. /За заг. ред. проф. А.Е. Воронкової. 2е вид., перероб. і доп. Х.: ВД«Інжек», 2008. 520 с.

55. Крухмаль О.В. Оцінка фінансової стійкості комерційного банку: інформаційне і методичне забезпечення: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Фінанси, гроші і кредит». Суми, 2007. 213с.

56. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг. Закон України № 79-IX від 12.09.2019 р. Дата оновлення: 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>

57. Нагляд за ринком небанківських фінансових послуг. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/split>

58. Сташкевич Н. Застосування фінансових важелів в підвищенні фінансової стійкості страховиків // *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]*. 2014. № 5. С. 117-129. URL: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2014_5_14

59. Павловська О. В., Філімонова В. О. Фінансова стійкість страхової компанії та критерії її забезпечення // *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4130>

60. Василенко А. Інвестиційна діяльність страхових компаній: стратегія та пріоритети // *Страхова справа*. 2014. № 3. С. 38-46. URL: <https://forinsurer.com/public/08/06/26/3515>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Звіт про фінансовий стан ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» за 2016-2019 роки

Актив/Пасив	Код рядка	На кінець 2015	На кінець 2016	На кінець 2017	На кінець 2018	На кінець 2019
1	2	3	4	4	5	6
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	1000	6 213	8 891	8 966	7 702	6 620
первісна вартість	1001	11 248	15 037	16 211	16 483	16957
накопичена амортизація	1002	5035	6 146	7 245	8781	10 337
Основні засоби	1010	11 128	12 176	10 585	8 557	14 563
первісна вартість	1011	66 003	64 689	62 298	58228	66167
знос	1012	54 875	52 513	51 713	49671	51604
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються						
за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	485	485	562	687	629
інші фінансові інвестиції	1035	206576	170441	75 639	0	182333
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040					
Відстрочені податкові активи	1045					
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	22 828	28 703	29 255	8 671	3 785
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	28 041	25 682	28 010	43 852	52 926
Інші необоротні активи	1090					
Усього за розділом I.	1095	275 271	246 378	153 017	69 469	260 856

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	4	5	6
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	1494	1557	1 386	996	600
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	76415	102123	106 276	129680	146051
Дебіторська заборгованість за розрахунками:						
за виданими авансами	1130	114	105	323	289	239
з бюджетом	1135	1892	1253	1281	2155	1355
у тому числі з податку на прибуток	1136	471	224		0	0
з нарахованих доходів	1140	3254	10834	1314	824	1534
із внутрішніх розрахунків	1145				0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	28066	13578	18 052	13543	9967
Поточні фінансові інвестиції	1160	72000	40000	35 552	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	489174	384034	342147	150319	149060
Витрати майбутніх періодів	1170					
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	7500	2491	612	835	4427
в тому числі в						
резервах довгострокових зобов'язань	1181					
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	1221	1283	6	7	3968
резервах незароблених премій	1183	6279	1208	606	828	459
інших страхових резервах	1184					
Інші оборотні активи	1190					
Усього за розділом II	1195	679909	555975	506 943	298641	313233
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0			
Баланс	1300	955 180	802 353	659 960	368 110	574 089

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	4	5	6
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий капітал)	1400	79 541	79 541	79 541	79 541	93 731
Капітал у дооцінках	1405	3 666	3 532	3 397	3 263	2 899
Додатковий капітал (емісійни дохід, курсові різниці)	1410	507 313	507 313	507 313	507 313	679 067
Резервний капітал	1415	468	468	468	468	468
Нерозподілений прибуток(непокритий збиток)	1420	-256 928	-205 825	-309 421	-557 324	-579 570
Неоплачений капітал	1425					
Вилучений капітал	1430					
Інші резерви	1435	85288	80920		0	357
Усього за розділом I.	1495	419 348	465 949	281 298	33 261	196 952
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	805	775	746	716	636
Довгострокові кредити банку	1510					
Інші довгострокові зобов'язання	1515					1752
Довгострокові забезпечення	1520	7 519	7 287	15177	5499	
Страхові резерви	1530	266 038	285 463	311 568	311 941	349 487
у тому числі						
резерв довгострокових зобов'язань	1531					
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	58 127	58 864	71 034	81 139	131 984
резерв незаработених премій	1533	207 911	226 599	240 534	230 802	217 503
інші страхові резерви	1534					
Інвестиційні контракти	1535					
Усього за розділом II.	1595	274362	293525	327 491	318156	351875

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	4	5	6
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Короткострокові кредити банків	1600					
Поточна кредиторська заборгованість за:						
довгостроковими зобов'язаннями	1610					4 097
товари, роботи, послуги	1615	206	3 640	13 808	851	408
розрахунками з бюджетом	1620	5 843		4 366	3 423	3 502
у тому числі з податку на прибуток	1621	5 843		4 366	3423	3502
розрахунками зі страхування	1625					
розрахунками з оплати праці	1630	2 098	296	3 314	20	2 848
одержаними авансами	1635					
розрахунками з учасниками	1640					
із внутрішніх розрахунків	1645					
страховою діяльністю	1650	51 935	89 540	28 503	11 910	14 347
Поточні забезпечення	1660	4 669	3 381	1 124	84	0
Доходи майбутніх періодів	1665					
Інші поточні зобов'язання	1690	185 037	128 040	56	405	60
Усього за розділом III.	1695	249 788	224 897	51 171	16693	25262
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700					
Баланс	1900	807 845	781 389	659 960	368 110	574 089

ДОДАТОК Б

Звіт про фінансові результати ПрАТ «Страхова компанія «Провідна» за 2016-2019 роки

Таблиця Б.1

Стаття	Код рядка	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7
Чисті зароблені страхові премії	2010	617053	729783	782947	761381	767106
Премії підписані, валова сума	2011	699324	786642	813356	757068	758412
Премії, передані у перестраховання	2012	-43558	-33099	-15872	-5642	-4236
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-42667	-18688	-13935	9733	13299
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	3954	-5072	-602	222	369
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-66971	-87898	-100845	-106763	-92606
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-317856	-386743	-481196	-496900	-482511
Валовий:						
прибуток	2090	232226	255142	200906	157718	191989
збиток	2095					
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105					
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-5665	-674	-13447	-10104	-46884
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	20081	-737	-12170	-10105	-50845
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-25746	63	-1277	1	3961
Інші операційні доходи	2120	249066	105502	102648	116963	85813
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121					
Адміністративні витрати	2130	-65288	-73642	-76197	-65734	-47818
Витрати на збут	2150	-865	-864	-1121	-278	-163
Інші операційні витрати	2180	-258719	-201062	-269900	-313258	-183981

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4	5	6	7
Фінансовий результат від операційної діяльності:						
прибуток	2190	150755	84402			
збиток	2195			(57111)	(114693)	(1044)
Дохід від участі в капіталі	2200					
Інші фінансові доходи	2220				0	3370
Інші доходи	2240	110149	222	3115	4557	315
Фінансові витрати	2250				0	-1337
Втрати від участі в капіталі	2255					
Інші витрати	2270	-116395	-145	-106133	-115483	-454
Фінансовий результат до оподаткування:						
прибуток	2290	144509	84479	-160129	-225619	850
збиток	2295			0		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-49535	-37744	-24387	22284	22739
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305					
Чистий фінансовий результат:						
прибуток	2350	94974	46735			
збиток	2355			-184516	-247903	-21889
II СУКУПНИЙ ДОХІД						
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-164	-164	-163	-164	-164
Дооцінка (уцінка) фін.інструментів	2405					
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-164	-164	-163	-164	-164
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	29	30	29	30	80
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-135	-134	-135	-134	-364
Сукупний дохід (сума рядків 2350,2355 та 2460)	2465	94839	46601	-184651	-248037	-22253